

12/20/2013

OBS het Landje onder de loep

Vorbereidend technisch lezen in groep 1/2

Jessica Boot (0838021)

Kimberly van Herk (0837883)

Voorwoord

Aan het eind van schooljaar 2012-2013 moest door alle toenmalige derdejaarsstudenten een minor worden gekozen. Wij, Kimberly van Herk en Jessica Boot, hebben gekozen voor de minor 'Taalspecialist op de basisschool'. Binnen deze minor waren er drie onderwerpen die centraal stonden voor het uitvoeren van een onderzoek. Wij hebben gekozen voor het onderwerp 'Schoolcijfers'. 'Schoolcijfers' is een bestaand project wat nader in dit onderzoeksrapport wordt uitgelegd. Aan het begin van schooljaar 2013-2014 is de minor en het onderzoek gestart.

Het project 'Schoolcijfers' heeft de Hogeschool Rotterdam benaderd en de hulp van studenten ingeroepen om op OBS het Landje verder onderzoek uit te voeren met betrekking tot het voorbereidend technisch lezen in de groepen 1/2.

Nu, ongeveer een half jaar later, ligt er een onderzoeksrapport waarin beschreven staat hoe OBS het Landje hun onderwijsaanbod, met betrekking tot het voorbereidend technisch lezen in de groepen 1/2, kan optimaliseren.

Verschillende personen hebben bijgedragen aan en geholpen met het tot stand komen van dit onderzoeksrapport. In het kader daarvan willen wij de volgende personen nadrukkelijk benoemen en bedanken (in alfabetische volgorde):

- Marco Ardon (Intern Begeleider op OBS het Landje), die een bijdrage heeft geleverd door ons van informatie te voorzien over OBS het Landje en heeft kunnen realiseren dat het onderzoek sneller heeft plaats kunnen vinden door taken op zich te nemen, zoals het overnemen van de groepen 1/2 tijdens het uitvoeren van het praktijkonderzoek.
- Liesbeth van Beijsterveldt (Taalspecialist en docent), die ons intensieve begeleiding heeft gegeven bij het opstarten van het onderzoeksrapport.
- Tamar Israël (Taaldocent te Hogeschool Rotterdam), die ons zeer intensief heeft begeleid en het onderzoeksproces bewaakt en gevolgd heeft. Daarnaast heeft ze ons ook begeleid gedurende de verplichte bijeenkomsten te Hogeschool Rotterdam.
- Marlon Ruwette (Onderzoeker en taaldocent te Hogeschool Rotterdam), die ons heeft begeleid gedurende de verplichte bijeenkomsten te Hogeschool Rotterdam.
- Willem de Vos (Onderzoeksleider en hoofddocent Lectoraat De Brede School), die ons in de tweede fase van het onderzoek intensief heeft begeleid en ons heeft voorzien van feedback over voornamelijk de vorm van het onderzoeksrapport.

Verder bedanken we:

- Hogeschool Rotterdam, die het ons mogelijk heeft gemaakt om deze minor te volgen.
- OBS het Landje, die het mogelijk heeft gemaakt dat dit onderzoek uitgevoerd kon worden.
- Schoolcijfers, die ons in aanraking hebben gebracht met het opbrengstgericht werken, zodat wij onze kennis op dit gebied hebben kunnen uitbreiden en daardoor professioneel te werk kunnen gaan met het onderwerp.

Samenvatting

Het idee voor dit onderzoek is ontstaan naar aanleiding van het project 'Schoolcijfers'. Het project 'Schoolcijfers' is gericht op het versterken van de datageletterdheid en het handelingsrepertoire van (aanstaande) leerkrachten in het basisonderwijs. Doel van het programma is dat (aanstaande) leerkrachten en schoolleiders data uit schoolfeedbacksystemen (bijvoorbeeld Cito, ParnasSys, ESIS) leren analyseren, gebruiken en toepassen en op basis daarvan hun handelingsrepertoire, gericht op het planmatig bevorderen van leerlingenprestaties, verrijken." (*Kenniscentrum Talentontwikkeling, 2011, p. 2*)

Uit het project 'Schoolcijfers' is naar voren gekomen dat OBS het Landje het onderwijsaanbod met betrekking tot het voorbereidend technisch lezen in groep 1/2 optimaal wil verbeteren, zodat ze hun leerlingen zo goed mogelijk kunnen begeleiden in de overgang van groep 2 naar groep 3. Uit de probleemstelling is de hoofdvraag geformuleerd. De probleemstelling is: 'Het onderwijsaanbod van OBS het Landje met betrekking tot het voorbereidend technisch lezen in de groepen 1/2, sluit niet voldoende aan, waardoor de overgang van groep 2 naar groep 3 voor de leerlingen bemoeilijkt wordt.' Vanuit de probleemstelling is de hoofdvraag gevormd. De hoofdvraag luidt als volgt: 'Hoe kan OBS het Landje het onderwijsaanbod beter laten aansluiten op de doelen van het voorbereidend technisch lezen in groep 1/2?'

Om tot antwoord van de hoofdvraag te komen is het onderzoek opgedeeld in twee fasen: de theoretische fase en de praktijkgerichte fase.

In de theoretische fase is gerichte literatuuronderzoek gedaan naar de doelen omtrent het voorbereidend technisch lezen in de groepen 1/2, die van Tule SLO, Expertisecentrum Nederlands en Leerlijnentaal gehaald zijn. Ook is er onderzocht wat het optimale onderwijsaanbod is met betrekking tot taalonderwijs. Dit staat niet expliciet beschreven in de literatuur, maar is onderzocht met behulp van een methode. Deze methode geeft aan wat nodig is en welke acties ondernomen moeten worden voor het geven van goed taalonderwijs.

In de praktijkgerichte fase is onderzoek gedaan naar het onderwijsaanbod van OBS het Landje. Hierbij is gebruik gemaakt van een inventarisatielijst die het aanbod van taalmateriaal in kaart brengt en een vragenlijst die de acties van de leerkracht, met betrekking tot taalactiviteiten, weergeeft. Voor het opstellen van deze lijsten, is gebruik gemaakt van literatuur die aan bod is gekomen bij fase 1.

Uit de vragenlijst, die bij elke leerkracht van groep 1/2 is afgenomen, is onder andere naar voren gekomen dat er twee van de zes groepen 1/2 een start hebben gemaakt met het voorbereidend technisch lezen. Daarnaast is het belangrijkste resultaat dat er te veel diversiteit aanwezig is binnen de groepen 1/2, bijvoorbeeld in de aanwezigheid van taalmateriaal en de tijd die besteed wordt aan het uitvoeren van taalactiviteiten binnen de klas. Dit houdt in dat er geen duidelijke lijn getrokken wordt en dat elke groep op zijn eigen manier te werk gaat.

Ten slotte zijn uit het onderzoek van fase 2 aanbevelingen voor OBS het Landje gedaan om hun onderwijsaanbod met betrekking tot het taalonderwijs te verbeteren. De belangrijkste aanbevelingen voor OBS het Landje zijn:

- Ervoor zorgen dat in elke klas hetzelfde materiaal aanwezig is.
- Dezelfde taalactiviteiten uitvoeren.
- Elke taalactiviteit in elke groep evenveel aandacht geven.

Inhoudsopgave

Bladzijde:

Voorwoord	1
Samenvatting	2
Inleiding	5
1. Probleemstelling	
1.1 Aanleiding	6
1.2 Doelstelling onderzoek	7
1.3 Hoofd- en deelvragen	7
2. Aanpak	
2.1 Aanpak deelvraag 1 en 2	8
2.2 Aanpak deelvraag 3	10
2.2.1 Inventarisatie 'materialen in de klas'	10
2.2.2 Vragenlijst	10
2.2.3 Documentonderzoek	11
3. Fase 1	
3.1 Theoretisch kader	12
3.1.1 Technisch lezen	12
3.1.2 Beginnende geletterdheid	13
3.1.3 Voorbereidend technisch lezen	14
3.1.4 Onderwijsaanbod	14
3.2 Resultaten en conclusies deelvraag 1 en 2	15
3.2.1 Welke doelen heeft het voorbereidend technisch lezen in groep 1/2?	15
3.2.2 Wat is het optimale onderwijsaanbod dat aansluit op de doelen met betrekking tot voorbereidend technisch lezen?	16
4. Fase 2	
4.1 Data verzamelingsinstrumenten	20
4.1.1 Inventarisatielijst	20
4.1.2 Vragenlijst	20
4.1.3 Verantwoording data verzamelingsinstrumenten	20
4.2 Resultaten deelvraag 3	23
4.2.1 Resultaten inventarisatielijst	23
4.2.2 Resultaten vragenlijst	30
4.2.3 Resultaten documentonderzoek	35
4.3 Conclusie deelvraag 3	37
5. Eindconclusie en aanbevelingen	40
6. Vooruitblik	43
7. Evaluatie	44

8. Bijlagen

8.1 Literatuurlijst	<u>45</u>
8.2 Data-verzamelingsinstrument inventarisatielijst	<u>47</u>
8.3 Data-verzamelingsinstrument vragenlijst	<u>49</u>
8.4 Data-verzamelingsinstrument inventarisatielijsten ingevuld	<u>52</u>
8.5 Data-verzamelingsinstrument vragenlijsten ingevuld	<u>64</u>
8.6 Koppeling kerndoelen aan leeractiviteiten	<u>82</u>

Inleiding

Voor u ligt het onderzoeksrapport over het optimaliseren van het onderwijsaanbod met betrekking tot voorbereidend technisch lezen in groep 1/2 van basisschool het Landje. Er zijn zeven groepen 1/2, maar het onderzoek is in zes groepen 1/2 uitgevoerd. Deze klassen hebben allemaal een dieren naam, namelijk: Kikkers, Mussen, Schildpadden, Vissen, Egels en Muizen.

Dit onderzoeksrapport is een onderdeel van een groter praktijkonderzoek, genaamd 'Schoolcijfers'. De onderzoekers van het praktijkonderzoek 'Schoolcijfers' helpen de teamleden van de school bij het versterken van de datageletterdheid en het handelingsrepertoire van (aanstaande) leerkrachten in het basisonderwijs. Het doel hiervan is dat (aanstaande) leerkrachten de data leren analyseren, gebruiken en toepassen. Uit het onderzoek 'Schoolcijfers' is gebleken dat OBS het Landje het onderwijsaanbod met betrekking tot het voorbereidend technisch lezen in de groepen 1/2 wil optimaliseren.

Dit optimaliseren van onderwijs en constant in beweging blijven, wordt opbrengstgericht werken genoemd. De kwaliteit van het onderwijs kan (altijd) beter en om dit te verbeteren moet er gericht naar de resultaten van de leerlingen worden gekeken.

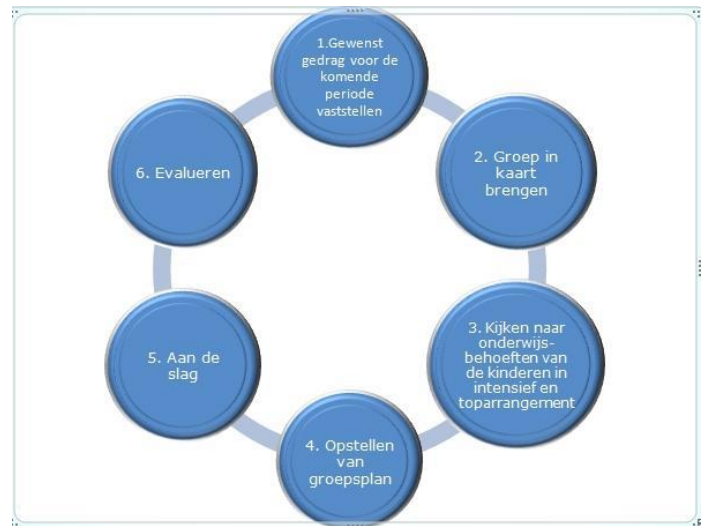
Vervolgens wordt nagegaan wat de onderwijsbehoeften van leerlingen zijn en aan de hand hiervan wordt een groepsplan opgesteld.

Dan voert de school het plan uit en wordt de cyclus geëvalueerd. Daarna begint de cyclus opnieuw. (Muynck, Both, Visser-Vogel, 2013)

Het onderzoeksrapport 'OBS het Landje onder de loep', gaat verder in op de conclusies die uit 'Schoolcijfers' naar voren zijn gekomen.

In hoofdstuk 1 wordt het praktijkprobleem beschreven, zodat gericht onderzoek plaats kan vinden: de aanleiding van het onderzoek wordt duidelijk. Vanuit het praktijkprobleem zijn hoofd- en deelvragen geformuleerd om dit onderzoek te kunnen uitvoeren. In hoofdstuk 2 wordt de aanpak van het onderzoek duidelijk gemaakt. Het onderzoek bestaat uit twee fasen; de theoretische fase en de praktijkfase. Verdere uitleg over deze fasen staat in hoofdstuk 2 beschreven. Hoofdstuk 3 beschrijft de aanpak van fase 1. In dit hoofdstuk wordt een theoretisch kader weergegeven en is literatuuronderzoek uitgevoerd. Tevens zijn de resultaten van deelvraag 1 en 2 uitgewerkt en wordt met behulp van de resultaten de conclusie gegeven. Hoofdstuk 4 beschrijft fase 2, waar de verantwoordingen en ontwerpen van de data-verzamelinstrumenten worden beschreven. Ook worden de resultaten van deze data-verzamelinstrumenten weergegeven en wordt er antwoord gegeven op deelvraag 3, waarvan de conclusie is beschreven. In hoofdstuk 5 worden aanbevelingen gedaan voor OBS het Landje, zodat zij het onderwijsaanbod van de school kunnen optimaliseren. Hoofdstuk 6 geeft een vooruitblik op een eventueel vervolgonderzoek dat plaats kan vinden naar aanleiding van dit onderzoek. In hoofdstuk 7 wordt het praktijkonderzoek geëvalueerd: er wordt teruggeblift op het onderzoeksproces. Tenslotte kunt u in hoofdstuk 8 de bijlagen vinden die horen bij dit onderzoek, zoals de literatuurlijst en de verschillende data-instrumenten.

Wij wensen u veel plezier bij het lezen van dit onderzoeksrapport.

1. Probleemstelling

In dit hoofdstuk wordt het praktijkprobleem beschreven. Aan de hand van de beschrijving zijn de hoofdvraag en deelvragen geformuleerd die te vinden zijn in paragraaf 1.3.

1.1 Aanleiding

Het idee voor dit onderzoek is ontstaan naar aanleiding van het project 'Schoolcijfers'. Het project 'Schoolcijfers' is gericht op het versterken van de datageletterdheid en het handelingsrepertoire van (aanstaande) leerkrachten in het basisonderwijs. Doel van het programma is dat (aanstaande) leerkrachten en schoolleiders data uit schoolfeedbacksystemen (bijvoorbeeld Cito, ParnasSys, ESIS) leren analyseren, gebruiken en toepassen en op basis daarvan hun handelingsrepertoire, gericht op het planmatig bevorderen van leerlingenprestaties, verrijken." (*Kenniscentrum Talentontwikkeling, 2011, p. 2*)

Uit onze ervaring blijkt dat leerkrachten er vaak vanuit gaan dat de methoden alle doelen dekken en dat daardoor automatisch bij iedere leerling op de leerlijn aangesloten wordt. Volgens Feldman (2009) ontwikkelen leerlingen zich sneller of minder snel, waardoor ze zich niet allemaal op hetzelfde niveau bevinden en daardoor andere onderwijsbehoeften hebben. Daarom is het belangrijk dat er doelen zijn vastgesteld, zodat leerkrachten weten wat een leerling moet kunnen en kennen aan het eind van het schooljaar. Bijvoorbeeld met voorbereidend technisch lezen in de groepen 1/2. Het is hier van belang dat alle leerlingen de einddoelen van groep 2 behalen, zodat zij een goede start kunnen maken in groep 3 met het leren lezen en schrijven. Deze einddoelen van een groep worden ook wel 'tussendoelen' genoemd. De doelen die centraal staan om duidelijk te stellen wat een leerling aan het eind van zijn/haar schoolcarrière moet kennen en kunnen, worden 'kerndoelen' genoemd.

Uit het project 'Schoolcijfers' is naar voren gekomen dat OBS het Landje het onderwijsaanbod met betrekking tot het voorbereidend technisch lezen in groep 1/2 optimaal wil verbeteren, zodat ze hun leerlingen zo goed mogelijk kunnen begeleiden in de overgang van groep 2 naar groep 3.

Het onderzoek 'OBS het Landje onder de loep', bekijkt de praktijksituatie van OBS het Landje en geeft aanbevelingen zodat het onderwijs optimaal verbeterd kan worden, met betrekking tot het voorbereidend technisch lezen in groep 1/2.

Met behulp van de onderzoeksresultaten komen de leerkrachten erachter welke acties ondernomen kunnen worden om het onderwijsaanbod te laten aansluiten op de doelen van het voorbereidend technisch lezen.

1.2 Doelstelling onderzoek

Hieronder wordt de doelstelling van het onderzoek beschreven.

Aan het eind van het onderzoek krijgt OBS het Landje een onderzoeksrapport, waarin aanbevelingen staan die ze kunnen toepassen binnen hun onderwijs. Daarin staat beschreven hoe OBS het Landje hun onderwijsaanbod, met betrekking tot voorbereidend technisch lezen, beter kan laten aansluiten op de doelen die staan vastgesteld voor groep 1/2, zodat er in groep 3 een goede start gemaakt kan worden met het leren lezen en schrijven.

1.3 Hoofd- en deelvragen

Hieronder zijn de hoofdvraag en deelvragen te vinden die gevormd zijn naar aanleiding van de probleemstelling. De probleemstelling is: 'Het onderwijsaanbod van OBS het Landje met betrekking tot het voorbereidend technisch lezen in de groepen 1/2, sluit niet voldoende aan, waardoor de overgang van groep 2 naar groep 3 voor de leerlingen bemoeilijkt wordt.' Vanuit de probleemstelling is de hoofdvraag gevormd: 'Hoe kan OBS het Landje het onderwijsaanbod beter laten aansluiten op de doelen van het voorbereidend technisch lezen in groep 1/2?'

Om tot antwoord te komen van de hoofdvraag, zijn er deelvragen opgesteld. Voor er antwoord gegeven wordt op de hoofdvraag, moet men weten wat de doelen zijn omtrent het voorbereidend technisch lezen in groep 1/2. Om erachter te komen hoe een school het onderwijsaanbod beter kan laten aansluiten, is het noodzakelijk om te weten wat het optimale onderwijsaanbod is. Om het onderwijsaanbod van de school te vergelijken met het optimale onderwijsaanbod, is een onderzoek uitgevoerd op OBS het Landje.

Hoofdvraag:

'Hoe kan OBS het Landje het onderwijsaanbod beter laten aansluiten op de doelen van het voorbereidend technisch lezen in groep 1/2?'

Deelvragen:

- Welke doelen heeft het voorbereidend technisch lezen in groep 1/2?
- Wat is het optimale onderwijsaanbod dat aansluit op de doelen met betrekking tot voorbereidend technisch lezen?
- Welk onderwijsaanbod heeft de school?

2. Aanpak

In dit hoofdstuk is beschreven hoe antwoord gegeven wordt op de verschillende deelvragen. De uitkomsten van deelvraag 1 en 2 zijn nodig voor het beantwoorden van deelvraag 3. Hierdoor bestaat het onderzoek uit twee fasen: de eerste fase is gericht op theorie en de tweede fase is gericht op praktijkonderzoek. In de theoretische fase worden deelvraag 1 en 2 beantwoord en in de praktijkgerichte fase wordt deelvraag 3 beantwoord.

2.1 Aanpak deelvraag 1 en 2

In de eerste fase wordt antwoord gegeven op de eerste twee deelvragen die theoretisch gericht zijn. Hieronder staan de eerste twee deelvragen nog eens beschreven ter verduidelijking:

- Deelvraag 1: Welke doelen heeft het voorbereidend technisch lezen in groep 1/2?
- Deelvraag 2: Wat is het optimale onderwijsaanbod dat aansluit op de doelen met betrekking tot voorbereidend technisch lezen?

Om antwoord te kunnen geven op deze deelvragen, is een literatuuronderzoek uitgevoerd. Het is van belang om te weten wat de doelen van het voorbereidend technisch lezen in groep 1/2 zijn en wat er wordt verstaan onder het begrip 'optimaal onderwijsaanbod'.

Het is van belang dat het praktijkprobleem van verschillende kanten wordt bekeken, het liefst drie, om tot een betrouwbaar antwoord van de hoofdvraag te komen. B. van Lanen (2013) noemt het onderzoeken van drie verschillende kanten, triangulatie. De literatuur die leidt tot beantwoording van de eerste twee deelvragen is gezocht via verschillende bronnen; op internet, in de bibliotheek en in de omgeving zoals; studiemateriaal en informatie die verkregen is van werknemers en documenten van OBS het Landje.

De eerste deelvraag: 'Welke doelen heeft het voorbereidend technisch lezen in groep 1/2?', wordt beantwoord door op een bestuderende, beschrijvende, definiërende en vergelijkende manier te werk te gaan. Dit houdt in dat er vanuit de literatuur beschreven wordt wat de doelen zijn en de doelen van tule.slo.nl worden vergeleken met leerlijnen taal. [Tule.slo.nl](http://tule.slo.nl) is een site waar de kerndoelen, tussendoelen en leerlijnen van de basisschool beschreven staan. In tabel 1 staat schematisch weergegeven hoe antwoord wordt gegeven op deze deelvraag.

Tabel 1 'Methode van dataverzameling'

Methode van dataverzameling	Beschrijvend	Definiërend	Verklarend	Vergelijkend	Evaluerend
Bestuderen	X	X		X	
Observeren					
Bevragen					
Bezoeken					

De tweede deelvraag 'Wat is het optimale onderwijsaanbod dat aansluit op de doelen met betrekking tot voorbereidend technisch lezen?', wordt beantwoord door op een bestuderende, beschrijvende en definiërende manier te werk te gaan. Er wordt verschillende literatuur bestudeerd om een duidelijke definitie te geven aan het begrip 'optimaal onderwijsaanbod'. In tabel 2 staat schematisch weergegeven hoe antwoord wordt gegeven op deze deelvraag.

Tabel 2 'Methode van dataverzameling'

Methode van

dataverzameling

	<i>Beschrijvend</i>	<i>Definiërend</i>	<i>Verklarend</i>	<i>Vergelijkend</i>	<i>Evaluerend</i>
<i>Bestuderen</i>	X	X			
<i>Observeren</i>					
<i>Bevragen</i>					
<i>Bezoeken</i>					

2.2 Aanpak deelvraag 3

Voor het beantwoorden van deelvraag 3: 'Welk onderwijsaanbod heeft de school?', zijn de conclusies van de eerste twee deelvragen van belang.

Bij deelvraag 3 is het begrip triangulatie, zoals in paragraaf 2.2 al is uitgelegd, toegepast. Dit is gedaan door een vragenlijst te doorlopen met de leerkrachten van de groepen 1/2, de materialen in de klas te inventariseren en door het uitvoeren van een documentonderzoek. Het beantwoorden van deelvraag 3, is het praktijkgerichte deel van het onderzoek, ook wel, fase 2.

Om erachter te komen wat het onderwijsaanbod van de school is, wordt de school bezocht. Tijdens dit bezoek:

1. is er in alle groepen 1/2 het materiaal, met betrekking tot het taalonderwijs, geïnventariseerd.
2. is er een vragenlijst afgenomen onder alle leerkrachten van de groepen 1/2.
3. zijn beschikbare documenten, waarin het onderwijsaanbod in groep 1/2 beschreven staat, bestudeerd.

Om er zeker van te zijn dat het inventarisatieformulier en de vragenlijst tot hun recht komen, zijn deze van te voren uitgetest in één klas op een neutrale basisschool die verder buiten beschouwing wordt gelaten. De uitkomsten waren positief, waardoor ervoor gekozen is om met deze instrumenten verder te werken.

2.2.1 Inventarisatie 'materialen in de klas'

Door middel van inventariseren is er in kaart gebracht hoe de inrichting van de klassen is, met betrekking tot taalonderwijs en welke materialen worden ingezet bij het voorbereidend technisch lezen. Dit is eenmalig in iedere groep 1/2 uitgevoerd. In totaal omvat dit zes groepen 1/2.

Er is niet gekozen voor observaties van lessen, door een tekort aan tijd. Hierdoor kon niet worden geobserveerd. Dit is opgelost door in de vragenlijst (zie paragraaf 2.2.2 en de bijlagen) vragen op te nemen die ingaan op het handelingsrepertoire van de leerkracht. Op deze manier is een beeld verkregen van de manier van werken, zonder dat er gerichte observaties aan te pas komen.

De verantwoording van de inhoud van de inventarisatielijst is te vinden in hoofdstuk 4 'Fase 2'. De verantwoording is gemaakt op basis van de literatuur die gaat over het optimale onderwijsaanbod. Deze literatuur komt in de hoofdstukken 3 en 4 aan bod.

2.2.2 Vragenlijst

Door een vragenlijst over voorbereidend technisch lezen af te nemen, is er inzicht in het taalonderwijs op OBS het Landje gegeven, gericht op zes van de zeven groepen 1/2. Aan de hand van deze vragenlijst is de situatie van de school in kaart gebracht. Hoe wordt voorbereidend technisch lezen gestimuleerd in de onderbouw? Welke aspecten worden al uitgevoerd, met welke frequentie? Welke aspecten nog niet? Er is gekozen voor een vragenlijst, omdat de analyse van de uitkomsten verwerkt kunnen worden in grafieken. Het afnemen van de vragenlijst neemt circa 20 minuten in beslag en er moet rekening gehouden worden met sociaal wenselijk gedrag. Respondenten kunnen sociaal wenselijke antwoorden geven op de vragen die worden gesteld. Het gaat hierbij om antwoorden waarvan de respondent denkt dat dit het antwoord is wat de onderzoekers graag willen horen of waarvan hij/zij denkt dat het sociaal meer aanvaardbaar is dan het werkelijke antwoord.

De verantwoording van de inhoud van de vragenlijst is te vinden in hoofdstuk 4.

2.2.3 Documentonderzoek

Naast het inventariseren van materialen en het afnemen van de vragenlijst, zijn beschikbare documenten bestudeerd, waarin het onderwijsaanbod in groep 1/2 beschreven staat. Dit betreft onder andere een methodeonderzoek, waarbij in kaart is gebracht welke methode wordt gebruikt en of deze methode aansluit bij de doelen van het voorbereidend technisch lezen.

Ook is het groepsplan bekeken, om in beeld te krijgen hoe er wordt gewerkt rondom het voorbereidend technisch lezen. Wanneer de resultaten van verschillende klassen naast elkaar zijn gelegd, is bekeken of iedere groep op dezelfde manier werkt.

De deelvragen zijn beantwoord aan de hand van de inventarisatie van materialen in de klassen. De uitkomsten hiervan zijn te vinden in hoofdstuk 3 en 4.

In tabel 3 staat schematisch beschreven hoe er antwoord is gegeven op deelvraag 3.

Tabel 3 'Methode van dataverzameling'

Methode van dataverzameling	Beschrijvend	Definiërend	Verklarend	Vergelijkend	Evaluerend
<i>Bestuderen</i>	X			X	X
<i>Observeren</i>	X		X	X	X
<i>Bevragen</i>	X		X	X	X
<i>Bezoeken</i>	X			X	X

3. Fase 1

In dit hoofdstuk worden de eerste twee deelvragen behandeld. Er is literatuuronderzoek gedaan en er worden begrippen uitgelegd, die nodig zijn om het verdere verloop van het onderzoeksrapport te begrijpen. Nadat de literatuur en begrippen, die nodig zijn voor dit onderzoek, zijn duidelijk gemaakt, worden de resultaten van deelvraag 1 en 2 bekeken. Tot slot is de conclusie van deelvraag 1 en 2 gegeven.

3.1 Theoretisch kader

Om het verdere verloop van het onderzoeksrapport te begrijpen, zijn hieronder de vier belangrijkste begrippen en de onderlinge verbanden uitgelegd. De begrippen zijn; technisch lezen, beginnende geletterdheid, voorbereidend technisch lezen en onderwijsaanbod.

Voordat er in wordt gegaan op het voorbereidend technisch lezen, wordt een beschrijving gegeven van het technisch lezen in het algemeen. Dit omdat voorbereidend technisch lezen een onderdeel is van het technisch lezen. Technisch lezen omvat het technisch lezen van alle groepen in de basisschool. Voorbereidend technisch lezen beperkt zich tot groep 1 en 2. Voorbereidend technisch lezen is tevens een onderdeel van de beginnende geletterdheid, die van groep 1 tot en met 3 duurt, waardoor het begrip ‘beginnende geletterdheid’ voorafgaand aan het begrip ‘vorbereidend technisch lezen’ is uitgelegd.

3.1.1 Technisch lezen

Vorbereidend technisch lezen is een onderdeel van het technisch lezen. Hieronder staat beschreven wat technisch lezen inhoudt.

De definitie die binnen dit onderzoek wordt aangehouden van technisch lezen is: “Technisch lezen is de vaardigheid om geschreven taal om te zetten in gesproken taal” (Huizenga, H., 2010, p. 11).

Tabel 4 ‘Het proces van technisch lezen’

Geschreven tekst	→	Leesproces	→	Gesproken tekst
Visueel niveau		Elementaire leeshandeling		Uitspraak en articulatie
Morfologisch niveau		Lezen van clusters en spellingpatronen		Klemtoon
Semantisch niveau		Lezen met behulp van de visuele woordvorm		Zinsmelodie
Syntactisch niveau		Lezen met behulp van morfologische analyse		Natuurlijkheid en emotionaliteit
		Lezen met woordgroepen		Tempo
		Lezen met behulp van de context		Volume

Huizenga (2010)

Volgens Huizenga (2010) gaat het bij technisch lezen niet alleen om het decoderen en/of verklanken van wat er op papier geschreven staat. Het gaat ook om de voordracht aspecten van het lezen, zoals te zien is in tabel 4 onder het kopje ‘gesproken tekst’.

In groep 1/2 spreekt men vaak nog niet van technisch lezen, maar van beginnende geletterdheid en voorbereidend technisch lezen. Het voorbereidend technisch lezen is een onderdeel van de beginnende geletterdheid. Hier wordt verder op ingegaan in subparagraaf 3.1.2 en 3.1.3.

Na het voorbereidend technisch lezen in groep 1/2, volgt het aanvankelijk lezen in groep 3, waar de leerlingen de elementaire leeshandeling leren. Het aanleren van deze koppeling wordt vaak aangeboden met behulp van leesmethodes zoals; Veilig leren lezen en De leessleutel. In groep 1/2 wordt de methode 'Leessleutel' gehanteerd en voor groep 3 is dit 'Veilig Leren Lezen'. Tijdens de uitwerking van het documentonderzoek in hoofdstuk 4, wordt hier verder op ingegaan.

3.1.2 Beginnende geletterdheid

Beginnende geletterdheid is een onderdeel van het technisch lezen.

De definitie die binnen dit onderzoek wordt aangehouden is: "Een zich bij jonge kinderen- op basis van hun mondelinge taalontwikkeling- steeds verder ontwikkelend inzicht in de functies van geschreven taal, in het verband tussen gesproken en geschreven taal en in het principe van het alfabetisch schrift. Leerlingen leren eenvoudige woorden verklanken, betekenis te verlenen aan geschreven taal en betekenis in geschreven taal weer te geven" (SLO 2013).

Elke dag kom je in aanraking met schriftelijke taaluiting. Er staan namelijk overal teksten op; melkpakken, een potje pindakaas, nummerborden van auto's, reclamefolders, reclameborden, enzovoort. Dat wil zeggen dat zelfs leerlingen die zelden met boeken in aanraking komen, in ieder geval in aanraking komen met letters, woorden, zinnen en teksten.

Onder beginnende geletterdheid wordt het ontwikkelingsproces verstaan waarin tot uiting komt dat leerlingen:

- ervaren dat schriftelijk taalgebruik een belangrijke plaats inneemt in onze cultuur;
- er achter komen wat de functies zijn van dit schriftelijk taalgebruik;
- er achter komen op welke wijze de code werkt die wij daarvoor gebruiken;
- deze code leren ontcijferen en gebruiken.

Voor leerlingen moet een activiteit zin en/of betekenis hebben. Ze doen het ergens voor; leerlingen luisteren, omdat ze een verhaal mooi vinden; ze willen iets lezen, omdat ze willen weten wat er staat; ze willen schrijven, omdat ze een brief willen versturen. In eerste instantie ligt deze bedoeling buiten het lezen en schrijven zelf. Pas als leerlingen iets ouder zijn gaan ze gericht oefenen om deze vaardigheden, het lezen en schrijven, eigen te maken. Voor veel leerlingen is hier veel inspanning voor nodig. Niet alle leerlingen leren vanzelf lezen. Ze hebben een duidelijk gestructureerd aanbod nodig. Dit aanbod spreekt pas aan, als ze hier aan toe zijn en als het op hun mogelijkheden is afgestemd. Teveel leerlingen raken in het proces van het leren lezen gefrustreerd, omdat hier te vroeg mee begonnen wordt of omdat er teveel van ze gevraagd wordt.

Om inzicht te krijgen in het verloop van het ontwikkelingsproces van leerlingen, is het handig een aantal fasen in de beginnende geletterdheid te onderscheiden. Op deze manier kunnen de vorderingen van leerlingen gevolgd en in kaart gebracht worden. Door een inschatting te maken in welke fase een leerling zit, kun je weten wat hij/zij aankan en wat je van hem/haar kunt verwachten. Je kunt je activiteiten met deze leerling en je opdrachten voor de leerling afstemmen op zijn/haar niveau. De indeling in fasen is niet te koppelen aan leeftijden. Leerlingen ontwikkelen zich namelijk op hun eigen manier. De ontwikkeling van geletterdheid is voor een deel afhankelijk van de individuele mogelijkheden van de leerling, maar ook de omgeving heeft hier een grote invloed op.

De ontwikkeling van beginnende geletterdheid wordt onderscheiden in 5 fasen. Deze lopen bij de ene leerling zeer geleidelijk in elkaar over, terwijl dit bij de andere leerling

sprongsgewijs is. Zoals al eerder is genoemd, ontwikkelt elke leerling zich op zijn/haar eigen manier.

1. *Kennismaken:*
De leerling maakt op initiatief van de ander kennis met schriftelijke taal.
2. *Ontmoeten:*
De leerling neemt zelf initiatief in de omgang met schriftelijke taal. Het wil voorgelezen worden en schrijft in krabbelschrift.
3. *Verkennen:*
De leerling gaat de geschreven taal zelf actief verkennen. Het gaat zelf 'lezen', naschrijven en schrijven in de eigen spelling.
4. *Leren lezen:*
De leerling leert alle letters en leert de elementaire leeshandeling. Het maakt gebruik van de eigen letterkennis bij het lezen en schrijven.
5. *Doorleren:*
De leerling leert moeilijker woorden en moeilijker teksten lezen en schrijven.
(Loeve, D. 2006)

3.1.3 Voorbereidend technisch lezen

Vorbereidend technisch lezen is een onderdeel van de beginnende geletterdheid. De definitie die wordt aangehouden binnen dit onderzoek van voorbereidend technisch lezen is: "Activiteiten die de voorbereiding vormen op het kunnen uitvoeren van de elementaire leeshandeling" (SLO 2013).

Voorheen stond bij het voorbereidend technisch lezen het oefenen van visuele en auditieve leesvoorwaarden centraal. Daarbij hoorde ook algemene voorwaarden, als zingeving of leesbegrippen. Begin jaren '90 is het begrip 'beginnende geletterdheid' geïntroduceerd. Hierdoor zijn oriëntatie op geschreven taal (door middel van boekoriëntatie en experimenteren met kant-en-klaar lettermateriaal) en auditieve leesvoorwaarden (analyse, synthese, rijmen en dergelijke) ook een belangrijk onderdeel gaan vormen binnen het voorbereidend lezen. (SLO 2013)

3.1.4 Onderwijsaanbod

Volgens Les In Taal (2013) gaat het bij de leeromgeving van beginnende geletterdheid om: 'de inrichting van de klas en materialen in de klas ter bevordering van de beginnende geletterdheid'.

3.2 Resultaten en conclusies deelvraag 1 en 2

In deze paragraaf worden de resultaten van het literatuuronderzoek weergegeven. Het literatuuronderzoek is uitgevoerd om antwoord te kunnen geven op de twee theoretische deelvragen. De manier van onderzoek is al eerder beschreven in paragraaf 2.1.

3.2.1 Welke doelen heeft het voorbereidend technisch lezen in groep 1/2?

Zoals eerder is beschreven in paragraaf 2.1, is er een literatuuronderzoek uitgevoerd om tot antwoord te komen op de eerste deelvraag. De uitkomsten en notulering van dit literatuuronderzoek is hieronder beschreven.

Eerst is gekeken naar de tussendoelen van de beginnende geletterdheid, zoals deze op tule.slo.nl beschreven staan. Deze tussendoelen staan hieronder kort beschreven.

- Boekoriëntatie
- Verhaalbegrip
- Functies van geschreven taal
- Relatie tussen gesproken en geschreven taal
- Taalbewustzijn
- Alfabetisch principe
- Functioneel schrijven en lezen
- Technisch lezen en schrijven, start
- Technisch lezen en schrijven, vervolg
- Begrijpend lezen en schrijven

De tussendoelen van de beginnende geletterdheid van tule.slo.nl zijn vergeleken met de tussendoelen van de beginnende geletterdheid van leerlijнтаal.nl. In onderstaande tabel is een overzicht ter verduidelijking.

Tabel 5 'Vergelijking van de tussendoelen, beginnende geletterdheid'

Tule SLO/Expertisecentrum Nederlands	Leerlijntaal
Leerlingen kennen de meeste letters; ze kunnen de letters fonetisch benoemen	Leerlingen kennen de meeste letters; ze kunnen de letters fonetisch benoemen
Leerlingen kunnen klankzuivere (km-,mk- en mkm-) woorden ontsleutelen zonder eerst de afzonderlijke letters te verklanken	Leerlingen kunnen klankzuivere (km- (ik), mk-(ja) en mkm-(vis)) woorden ontsleutelen zonder eerst de afzonderlijke letters te verklanken
Leerlingen kunnen klankzuivere woorden schrijven	Leerlingen kunnen klankzuivere woorden schrijven (maan, poot, lees)
Leerlingen lezen en spellen klankzuivere woorden (van het type mmkm, mkmm en mmkmm)	Leerlingen lezen en spellen klankzuivere woorden (van het type mmkm (stip), mkmm (kast) en mmkmm (kwast))
Leerlingen lezen korte woorden met afwijkende spellingpatronen en meerlettergrepige woorden	Leerlingen lezen korte woorden met afwijkende spellingpatronen (flat) en meerlettergrepige woorden
Leerlingen maken gebruik van een breed scala van woordidentificatietechnieken	Leerlingen maken gebruik van een breed scala aan woordidentificatietechnieken
Leerlingen herkennen woorden steeds meer automatisch	Leerlingen herkennen woorden steeds meer automatisch

Zoals te zien is in tabel 5, is er nauwelijks verschil tussen de tussendoelen beginnende geletterdheid van Tule SLO en Leerlijntaal. Het enige verschil is dat Leerlijntaal uitgebreidere voorbeelden geeft bij de tussendoelen. Wij gaan er dan ook vanuit dat Leerlijntaal, Tule SLO als bron heeft gebruikt.

Deze tussendoelen van de beginnende geletterdheid geven echter geen antwoord op de deelvraag 'Welke doelen zijn er omtrent het voorbereidend technisch lezen in groep 1/2?'. Op leerlijntaal.nl staan enkel de tussendoelen van de beginnende geletterdheid beschreven en staan nergens de tussendoelen van het voorbereidend technisch lezen apart beschreven. Op tule.slo.nl staan de tussendoelen van het voorbereidend technisch lezen wel beschreven. Deze zijn hieronder te lezen met bijhorende categorieën: relatie tussen gesproken en geschreven taal, taalbewustzijn en alfabetisch principe. Daarmee wordt antwoord gegeven op deelvraag 1; 'Welke doelen heeft het voorbereidend technisch lezen in groep 1/2?'.
Relatie tussen gesproken en geschreven taal

- woorden, zoals de eigen naam en namen van voor de leerling belangrijke personen/dingen, als globale eenheden lezen en schrijven

Taalbewustzijn

- woorden in zinnen onderscheiden
- onderscheid tussen de vorm en betekenis van woorden
- woorden in klankgroepen verdelen
- reageren op en spelen met bepaalde klankpatronen in woorden; eerst door eindrijm en later met behulp van beginrijm
- fonemen als de kleinste klankeenheden in woorden onderscheiden, zoals bij p-e-n

Alfabetisch principe

- ontdekken dat woorden zijn opgebouwd uit klanken en dat letters met die klanken corresponderen
- door de foneem-grafeemkoppeling nieuwe woorden lezen en schrijven

3.2.2 Wat is het optimale onderwijsaanbod dat aansluit op de doelen met betrekking tot voorbereidend technisch lezen?

Hieronder wordt antwoord gegeven op de tweede deelvraag. In de literatuur is weinig terug te vinden over het optimale onderwijsaanbod met betrekking tot voorbereidend technisch lezen, waardoor als uitgangspunt is gekozen voor methoden, zodat op deze manier in kaart is gebracht welke materialen en handelingen nodig zijn voor het geven van goed taalonderwijs. Ook is met behulp van deze informatie de vragenlijst en inventarisatielijst opgesteld. De verantwoording van deze data-verzamelinstrumenten is terug te vinden in paragraaf 4.1. Onderstaande informatie beschrijft wat er nodig is voor optimaal onderwijsaanbod en waar optimaal onderwijsaanbod uit bestaat. Deze informatie geeft dus antwoord op de tweede deelvraag; 'Wat is het optimale onderwijsaanbod dat aansluit op de doelen met betrekking tot voorbereidend technisch lezen?'.
Volgens D. Loeve (2006) en Les in taal (2013) is in de fase van de beginnende geletterdheid een functionele en aantrekkelijke lees- en schrijffomgeving van groot belang.

Les in taal (2013) beschrijft dat het bij de leeromgeving van beginnende geletterdheid gaat om: 'De inrichting van de klas en materialen in de klas ter bevordering van de beginnende geletterdheid'. Les in taal geeft aan dat aantrekkelijke leeshoeken en schrijfhoecken van groot belang zijn samen met allerlei materialen ter bevordering van de taalontwikkeling.

- *Aantrekkelijke leeshoek*
  - Een logische indeling van boeken stimuleren het zelfstandig werken.
  - Cd-spelers zorgen ervoor dat leerlingen ook kunnen luisteren naar de verhalen.
  - Attributen zoals knuffels van hoofdpersonen of een verteltafel stimuleren het naspelen van een verhaal.
  - Boeken die klassikaal aan bod zijn gekomen, staan in de leeshoek.
  - Er zijn verschillende soorten boeken te vinden: zelfgemaakte boeken, prentenboeken over allerlei onderwerpen, plaatjesboeken, informatieve boeken, rijmboeken, enzovoort.

- *Aantrekkelijke schrijfhoeken*
  - bevatten veel materialen: stempeldozen, letterdozen, flanelbord-letters, pennen, stiften, potloden, papier in alle soorten en maten, een poster met daarop letters en het liefst een computer met een programma als Paint en educatieve lees-schrijfsoftware.

Een lees- en schrijfhoek kan worden gecombineerd. Naast een aparte lees-schrijfhoek kan ook gekozen worden voor een thematische hoek. Het voordeel van een thematische hoek is dat de activiteiten erin een functionele samenhang krijgen. In bijvoorbeeld een restauranthoek houden relevante mondelinge, lees- en schrijfactiviteiten, rollenspellen en rekenactiviteiten verband met elkaar. Een themahoek specifiek gericht op beginnende geletterdheid kan bijvoorbeeld een drukkerij, postkantoor of bibliotheek worden.

Gebruik van pictogrammen en labels in de klas voor het activiteitenbord, kalenders, enzovoort werken stimulerend. Daarnaast kan de verteltafel een grote rol spelen bij onder andere verhaalbegrip en woordenschat tijdens of na het voorlezen. Op een verteltafel staan personages en attributen (al dan niet door de leerlingen gemaakt) uit het boek dat centraal staat.

Verder zijn er allerlei materialen in de klas mogelijk, zoals:

- een lettermuur (of ABC-muur): een wandkaart in de klas waarop alle letters van het alfabet staan. Soms wordt gekozen voor een muur waarop alle letters, maar ook de aan bod gekomen tweelettertekens (oo, aa ui, ch, eu, ng, enzovoort) te zien zijn. De lettermuur kan verschillende verschijningsvormen krijgen, zoals met zelfgemaakte letters door de leerlingen, of met vakjes waarin spullen (die met die letter beginnen) kunnen worden gestopt;
- een letterlijn: een lijn waaraan de geleerde letters of woorden op kaartjes in de klas komen te hangen.

Bij de eerder genoemde fasen volgens Loeve (2006) van de beginnende geletterdheid in subparagraaf 3.1.2, wordt er hieronder per fase beschreven met welke activiteiten je de fase en het daarbij horende taalaanbod kunt stimuleren en bevorderen.

1. Kennismaken: Het wekken van belangstelling van geschreven en gedrukte taal.

- Voorlezen.
- De leerling moet in aanraking komen met allerlei gebruikssituaties van schriftelijke taal. Dit vindt plaats tijdens spelactiviteiten in de hoeken en activiteiten in de kring.
- Het uitlokken van mondelinge taal: praten met de leerling, de leerling iets laten vertellen.

2. *Ontmoeten: Het ontwikkelen van het bewustzijn van de functie van geschreven en gedrukte taal, en het onderzoekend gedrag van de leerling naar deze vormen van taal.*
  - Voorlezen blijft belangrijk, maar de leerling wilt ook zelf gaan lezen.
  - Eigen teksten schrijven met behulp van tekeningen.
  - Taalspelletjes zoals rijmen worden steeds belangrijker.
3. *Verkennen: Het ontwikkelen van het fonemisch bewustzijn en de motivatie om te leren lezen en schrijven.*
  - Het leren van rijmpjes en liedjes.
  - Het spelen van woord- en letterspelletjes.
  - Klankspelletjes.
  - Met de groep of zelfstandig teksten maken die aansluiten bij de belevingswereld van de leerling.
4. *Leren lezen: Het ontwikkelen van de elementaire lees- en schrijfvaardigheid.*
  - Systematisch alle letters en lettercombinaties eigen maken.
  - Eenvoudige teksten schrijven.
  - Teksten van anderen lezen.
5. *Doorleren: Het ontwikkelen van tekstvaardigheid.*
  - Lange teksten lezen en schrijven.
  - De leerling moet veel lezen.
  - Teksten moeten besproken worden.

Hieronder staan enkele voorbeelden van activiteiten beschreven, gerangschikt naar leerlijn of een combinatie van leerlijnen. Deze activiteiten zijn de basis voor bovengenoemde fasen met betrekking tot de beginnende geletterdheid. Les in taal (2013) en Loeve (2006) overlappen elkaar met onderstaande informatie.

Taalbewustzijn en alfabetisch principe

Auditieve vaardigheden

- Auditieve analyse: bijvoorbeeld het hakken van gesproken woorden in de afzonderlijke fonemen: “Welke klanken/letters hoor je in /vis/?”
- Auditieve discriminatie en klankpositie bepalen: bijvoorbeeld “Welke woorden beginnen met een /b/?”
- Temporeel ordenen en het trainen van het auditief geheugen: bijvoorbeeld spelletjes als “Ik ga op reis en neem mee...”

Visuele vaardigheden

- Visuele discriminatie: bijvoorbeeld het omcirkelen van de letter p tussen andere letters.
- Visuele analyse: bijvoorbeeld het overschrijven van het woord poes in drie hokjes.

Letterkennis

- Oefenen met de letter van de week en allerlei activiteiten daaromheen: leerlingen nemen bijvoorbeeld objecten mee voor op de ‘letter van de week’-tafel of maken een woordweb en breiden dat iedere dag uit rond de letter van de week.
- Letterboeken: leerlingen houden zelf een letterboek bij. De groene letters zijn bijvoorbeeld de letters die ze al kennen, andere zijn of niet opgenomen of hebben een andere kleur.

Functies van geschreven taal en functioneel lezen en schrijven

- Kaarten schrijven/stempelen
- Vriendenklassenboekjes laten circuleren
- Posters
- Functionele activiteiten in een themahoek, zoals menukaarten voor 'het restaurant', verlanglijstjes, boodschappenlijstjes en kassabonnen voor in 'de winkel'

Verhaalbegrip, boekoriëntatie, begrijpend lezen en schrijven

- Je kunt bijvoorbeeld interactief voorlezen en vervolgens plaatjes die samen een verhaal vertellen in een logische volgorde laten leggen
- Zelf prentenboeken maken
- Verhalen naspelen

Technisch lezen en schrijven

- Bij het beheersen van de elementaire leeshandeling lezen leerlingen zelf teksten op hun niveau. Zie hierboven, bij functies van geschreven taal en functioneel lezen en schrijven, voorbeelden van schrijfactiviteiten.

4. Fase 2

In dit hoofdstuk wordt deelvraag 3 behandeld. Er wordt beschreven wat voorafgegaan is aan het praktijkonderzoek, welke data-verzamelinstrumenten er gebruikt zijn en hoe deze tot stand zijn gekomen. Vervolgens zijn de resultaten van de data-verzamelinstrumenten weergegeven en is de conclusie getrokken vanuit de beantwoording van de derde deelvraag; 'Welk onderwijsaanbod heeft de school?'

4.1 Data-verzamelinstrumenten

Om het praktijkonderzoek uit te voeren, zijn data-verzamelinstrumenten nodig. Deze instrumenten helpen bij het onderzoeken wat het onderwijsaanbod van de school is. Hieronder staan de data-verzamelinstrumenten met bijhorende verantwoording.

4.1.1 Inventarisatielijst

Door middel van inventariseren is er in kaart gebracht hoe de inrichting van de klassen is met betrekking tot taalonderwijs en welke materialen worden ingezet bij het voorbereidend technisch lezen. Dit is eenmalig in iedere groep 1/2 uitgevoerd. In totaal omvat dit zes groepen 1/2.

Er is niet gekozen voor observaties van lessen, door een tekort aan tijd. Hierdoor kon niet worden geobserveerd. Dit is opgelost door in de vragenlijst vragen op te nemen die ingaan op het handelingsrepertoire van de leerkracht. Op deze manier is een beeld verkregen van de manier van werken, zonder dat er gerichte observaties aan te pas komen.

4.1.2 Vragenlijst

Door een vragenlijst over beginnende geletterdheid af te nemen, is er inzicht in het taalonderwijs op OBS het Landje gegeven, gericht op zes van de zeven groepen 1/2. Aan de hand van deze vragenlijst is de situatie van de school in kaart gebracht. Hoe wordt voorbereidend technisch lezen gestimuleerd in de onderbouw? Welke aspecten worden al uitgevoerd, met welke frequentie? Welke aspecten nog niet? Er is gekozen voor een vragenlijst, omdat de analyse van de uitkomsten verwerkt kunnen worden in grafieken. Het afnemen van één vragenlijst neemt circa 20 minuten in beslag.

Bij het aflezen van de resultaten van de vragenlijst moet u rekening houden met sociaal wenselijk gedrag. Respondenten kunnen sociaal wenselijke antwoorden geven op de vragen die worden gesteld. Het gaat hierbij om antwoorden waarvan de respondent denkt dat dit het antwoord is dat de onderzoekers graag willen horen of waarvan hij denkt dat het sociaal meer aanvaardbaar is dan het werkelijke antwoord.

4.1.3 Verantwoording data-verzamelinstrumenten

In tabel 6, wordt de verantwoording van de samengestelde data-verzamelinstrumenten gegeven. Hierbij gaat het om een inventarisatielijst en een vragenlijst die terug te vinden zijn in bijlage 8.2 en 8.3. Deze lijsten zijn gebaseerd op de literatuur uit hoofdstuk 3. Deze literatuur geeft antwoord op de deelvraag: 'Wat is het optimale onderwijsaanbod dat aansluit op de doelen met betrekking tot voorbereidend technisch lezen?'

Vorbereidend technisch lezen is een onderdeel van de beginnende geletterdheid. Daardoor is ook de literatuur van de beginnende geletterdheid verweven in de tabellen en data-verzamelinstrumenten.

Aan de linkerkant van de tabel zijn de taalaspecten uit de literatuur van hoofdstuk 3 gehaald. In de middelste tabel staan de punten uit de inventarisatielijst. In de rechertabel staan de vragen uit de vragenlijst.

Tabel 6 'Verantwoording inventarisatielijst en vragenlijst'

Aspecten onderwijsaanbod	Inventarisatielijst	Vragenlijst
Aantrekkelijke leeshoek	<ul style="list-style-type: none"> - In de klas is een leeshoek met verschillend leesmateriaal aanwezig. - Boeken zijn op een aantrekkelijke manier uitgestald. - In de klas zijn verschillende soorten teksten aanwezig, zoals tijdschriften en kranten. - De boekencollectie van de klas bevat rijm- en versjes boeken. - De boekencollectie van de klas bevat letterboeken. - De boekencollectie van de klas bevat verhalende boeken. - De boekencollectie van de klas bevat strips- en beeldverhalen. - De boekencollectie van de klas bevat informatieve boeken. - De boekencollectie van de klas bevat sprookjesboeken. - De boekencollectie van de klas bevat pictoboeken. - In de klas worden technische hulpmiddelen (computer, tv, dvd-speler, digitaal schoolbord) ingezet om de taalontwikkeling te stimuleren: luisterboeken - In de klas worden technische hulpmiddelen (computer, tv, dvd-speler, digitaal schoolbord) ingezet om de taalontwikkeling te stimuleren: digitale prentenboeken. - In de klas hebben leerlingen vrij toegang tot de lees-, luister- en schrijfmaterialen. 	
Aantrekkelijke schrijfhoek	<ul style="list-style-type: none"> - In de klas is een schrijfhoek met verschillend stempel- en schrijfmateriaal. - In de klas hebben leerlingen vrij toegang tot de lees-, luister- en schrijfmaterialen. 	
Materialen in de klas	<ul style="list-style-type: none"> - In de klas hangen op ooghoogte voorbeelden van geschreven materiaal. - In de klas worden de muren gebruikt als hulpmiddel of geheugensteun bij lezen en schrijven (lettermuur, woordwebben). - In de klas hangen labels/woordkaartjes bij voorwerpen. - De schrijfmaterialen van de leerlingen krijgen een plek in de 	<ul style="list-style-type: none"> - Alfabet posters - Lettermuur - Boekenkast/hoek - Schrijfhoek/tafel - Objecten gelabeld in de klas

	klas.	
Fasen taalactiviteiten		
Fase 1: Kennismaken		<ul style="list-style-type: none"> - Voorlezen - Mondelinge taalontwikkeling - Gesprekstechnieken - Alfabetisch principe - Woordenschat
Fase 2: Ontmoeten	<ul style="list-style-type: none"> - In de klas worden technische hulpmiddelen (computer, tv, dvd-speler, digitaal schoolbord) ingezet om de taalontwikkeling te stimuleren: taalspelletjes. 	<ul style="list-style-type: none"> - Voorlezen - Taalbewustzijn - Geschreven en gesproken taal
Fase 3: Verkennen		<ul style="list-style-type: none"> - Versje - Liedje - Rekening houden met achtergronden/kenmerken van leerlingen - Rijmen
Fase 4: Leren lezen		<ul style="list-style-type: none"> - Start technisch lezen
Fase 5: Doorleren	<ul style="list-style-type: none"> - In de klas worden technische hulpmiddelen (computer, tv, dvd-speler, digitaal schoolbord) ingezet om de taalontwikkeling te stimuleren: kijken- en praten over educatieve programma's. 	<ul style="list-style-type: none"> - Lezen - Feedback geven bij taalactiviteiten
Voorbeelden 'Fasen taalactiviteiten'		
Taalbewustzijn en alfabetisch principe		<ul style="list-style-type: none"> - Auditieve analyse - Auditieve synthese - Onderscheiden van woorden in zinnen
Visuele vaardigheden		<ul style="list-style-type: none"> - Analyse
Letterkennis		<ul style="list-style-type: none"> - Leergesprek
Functies van geschreven taal en functioneel lezen en schrijven		<ul style="list-style-type: none"> - Leergesprek
Verhaalbegrip, boekoriëntatie, begrijpend lezen en schrijven	<ul style="list-style-type: none"> - In de klas is een thematafel, met voorwerpen en boeken rond het thema dat centraal staat. 	<ul style="list-style-type: none"> - Vertellen - Verhaalelementen (personen, volgorde verhaal) - Verhalen naspelen, voorspellen, concluderen of vertellen - Interactief voorlezen - Uiterlijk boek bespreken
Technisch lezen en schrijven		<ul style="list-style-type: none"> - Lezen

4.2 Resultaten deelvraag 3

In deze paragraaf worden de resultaten van deelvraag 3 'Welk onderwijsaanbod heeft de school?', weergegeven. Dit betreft de inventarisatielijst, vragenlijst en het documentonderzoek. De resultaten van het onderzoek zijn bekeken en in kaart gebracht. De uitkomsten van de inventarisatielijst zijn in grafieken en cirkeldiagrammen weergegeven, de uitkomsten van de vragenlijst zijn in grafieken weergegeven.

4.2.1 Resultaten inventarisatielijst

Hieronder zijn de resultaten van de inventarisatielijsten weergegeven in grafieken. Uit de uitkomsten zijn percentages gekomen, die verwerkt zijn in een cirkeldiagram. Elke onderzochte klas heeft een grafiek met bijhorend cirkeldiagram. Op deze manier is duidelijk af te lezen hoeveel procent van de materialen in de klas in welke mate aanwezig zijn. Hier is gebruik gemaakt van de antwoordmodaliteiten; aanwezig, niet voldoende aanwezig en niet aanwezig.

Wanneer 'aanwezig' is gebruikt als antwoordmodaliteit, is het materiaal zicht- en tastbaar aanwezig.

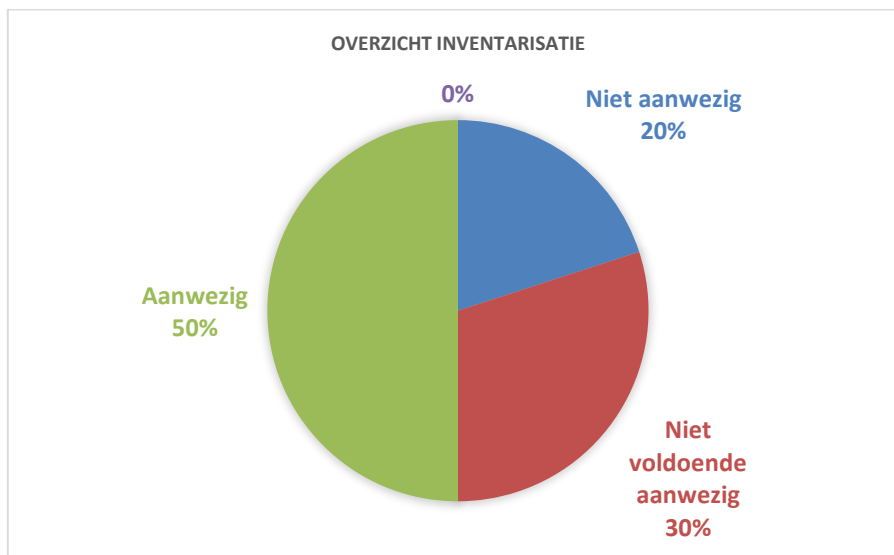
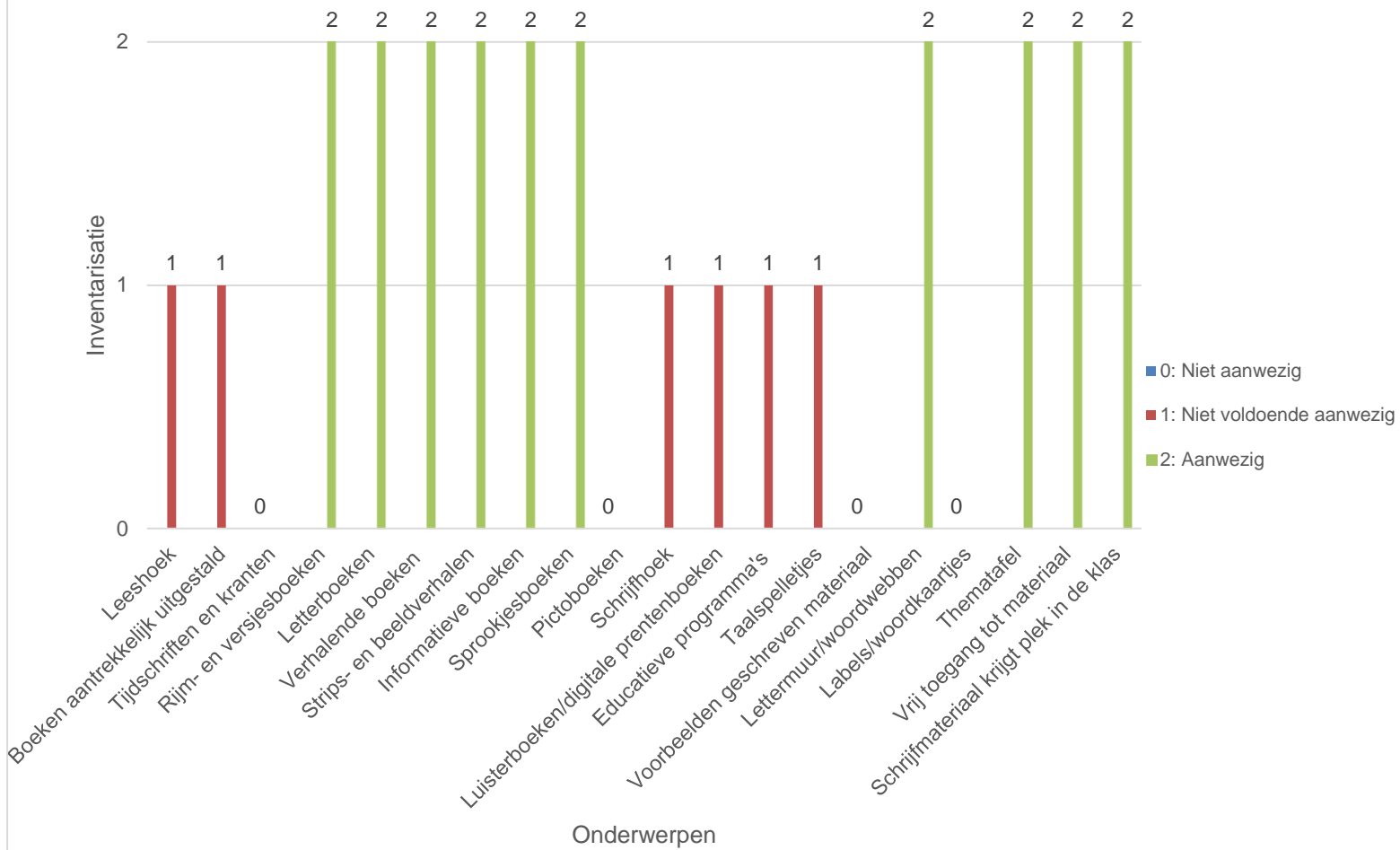
Wanneer 'niet voldoende aanwezig' wordt gebruikt is het materiaal aanwezig, maar beperkt. Dit is bijvoorbeeld bij de schrijfhoek het geval. Er is schrijfmateriaal aanwezig, er is enkel geen specifieke hoek of plek voor de leerlingen om met het schrijfmateriaal te werken.

Wanneer 'niet aanwezig' wordt gebruikt, is het materiaal niet te zien/vinden in de klas.

Onderaan elke grafiek staan de twintig aspecten die het optimale materiaal met betrekking tot taalonderwijs, vertegenwoordigen. Deze materialen zijn geïnventariseerd in de klas door middel van de inventarisatielijst, zoals te zien is in bijlage 8.2. Al de aspecten uit de inventarisatielijst, zijn onder in de grafiek weergegeven.

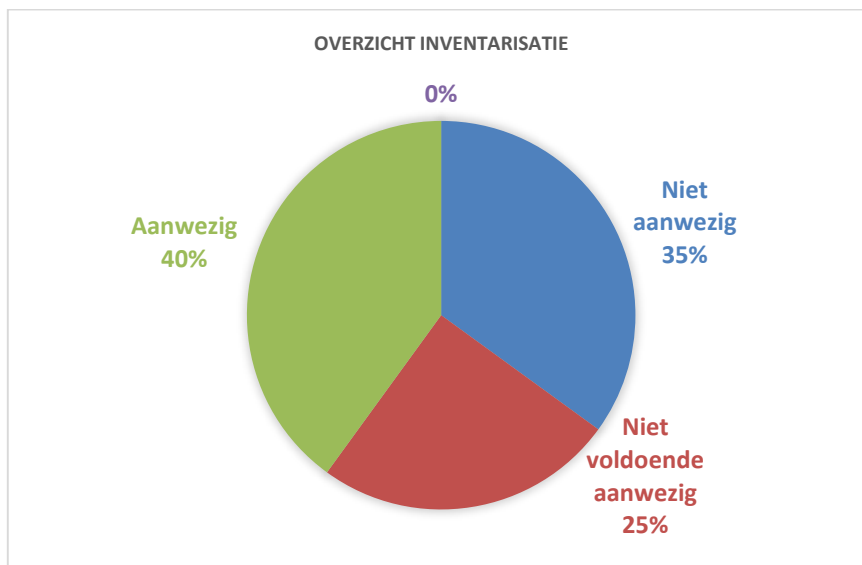
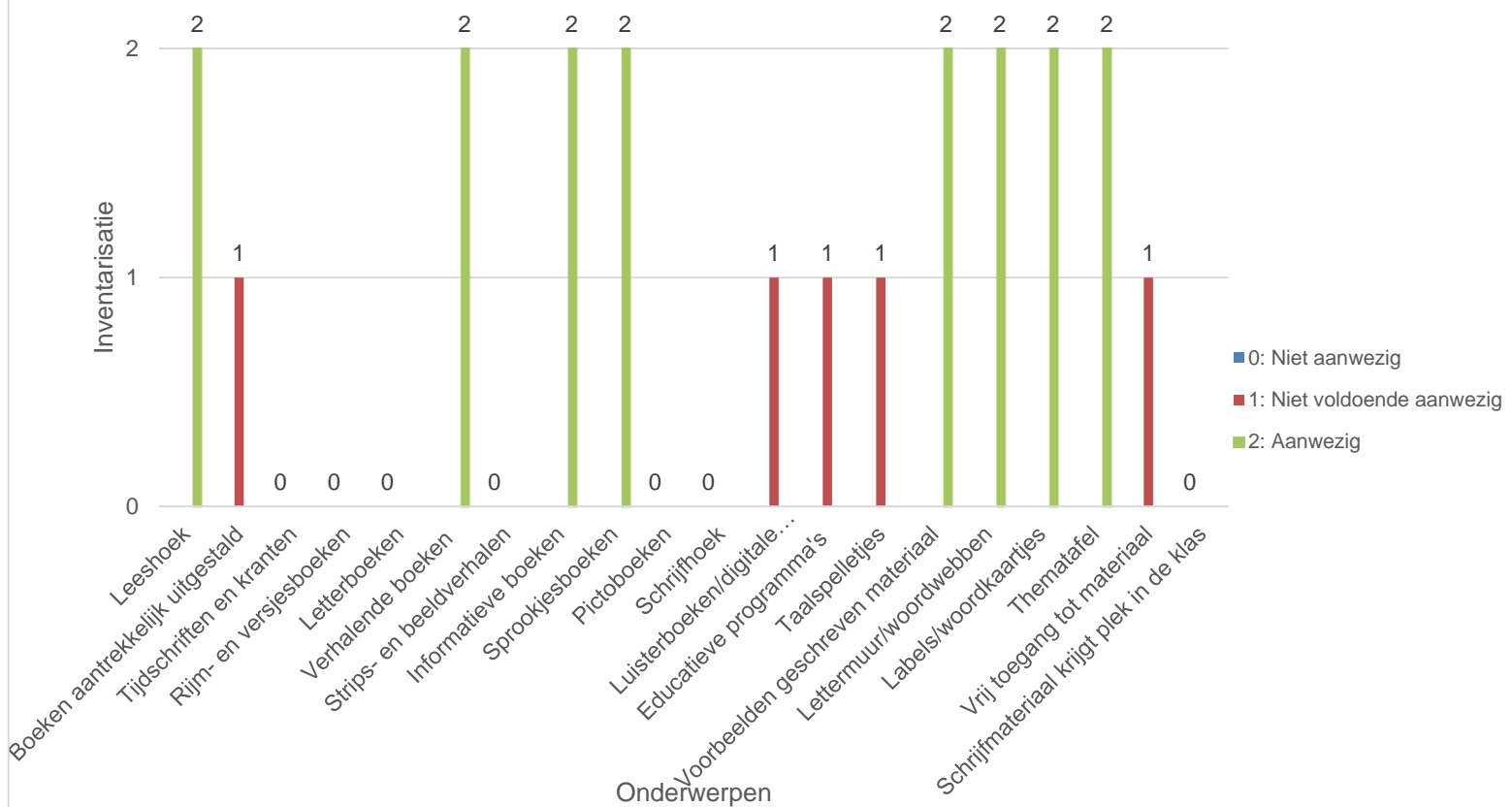
Grafiek 1: Inventarisatie mussen

Uitleg resultaten

- 10 van de 20 onderdelen zijn aanwezig
- 6 van de 20 onderdelen zijn niet voldoende aanwezig
- 4 van de 20 onderdelen zijn niet aanwezig

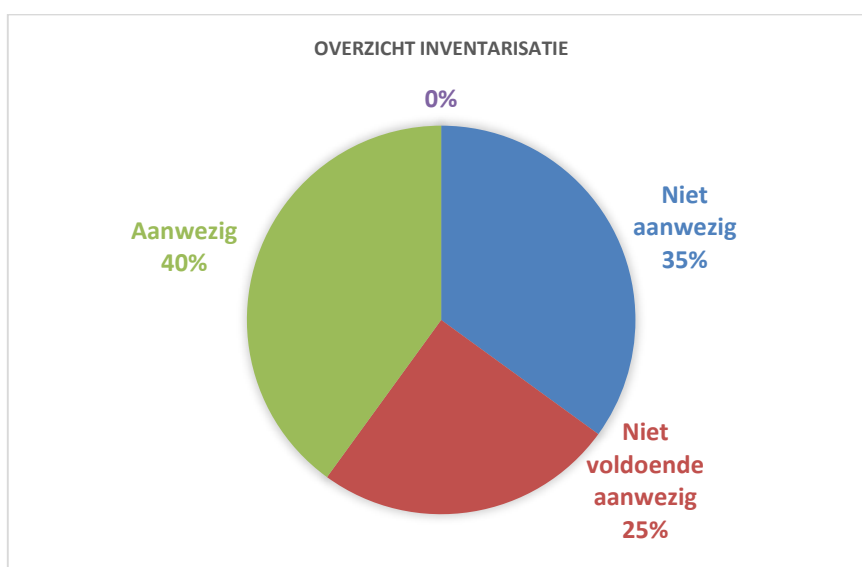
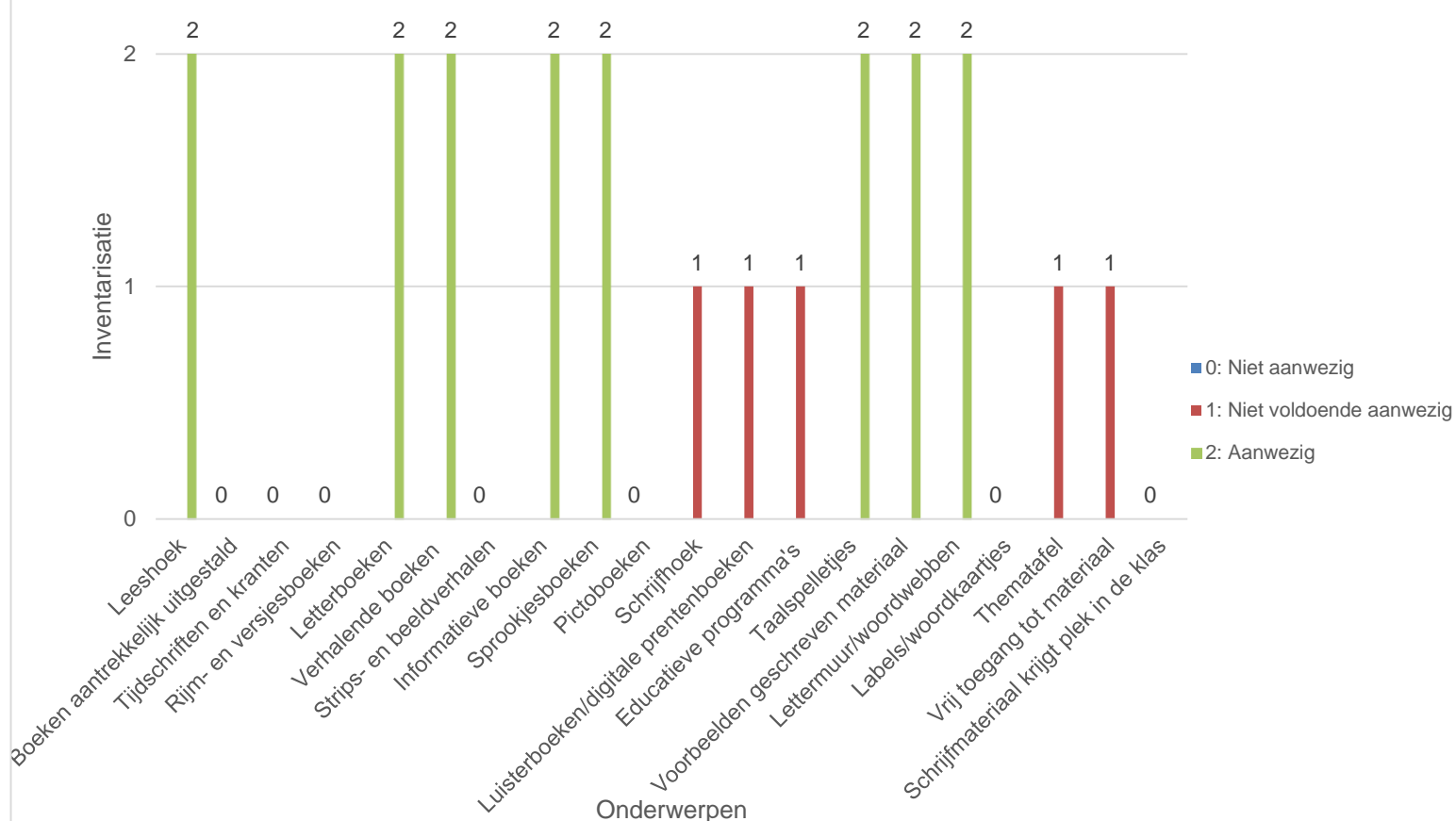
Grafiek 2: Inventarisatie vissen

Uitleg resultaten:

- 8 van de 20 onderdelen zijn aanwezig
- 5 van de 20 onderdelen zijn niet voldoende aanwezig
- 7 van de 20 onderdelen zijn niet aanwezig

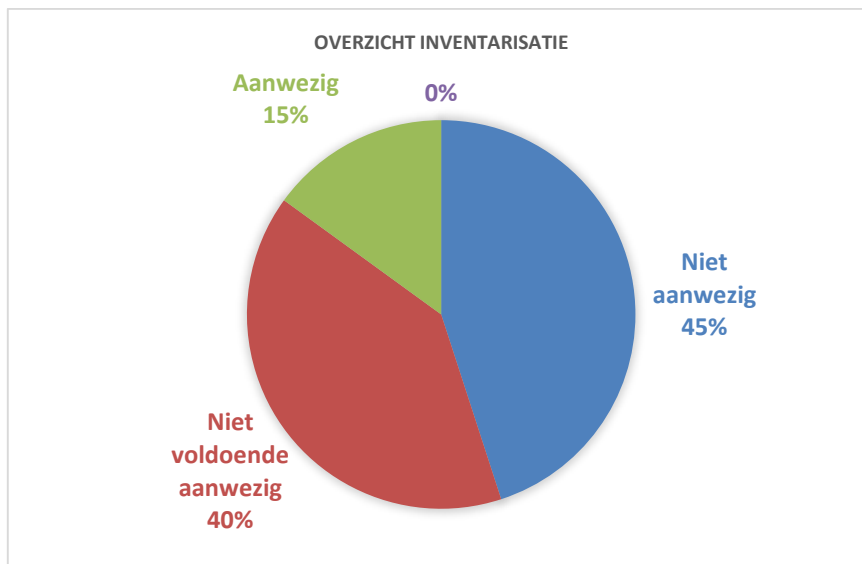
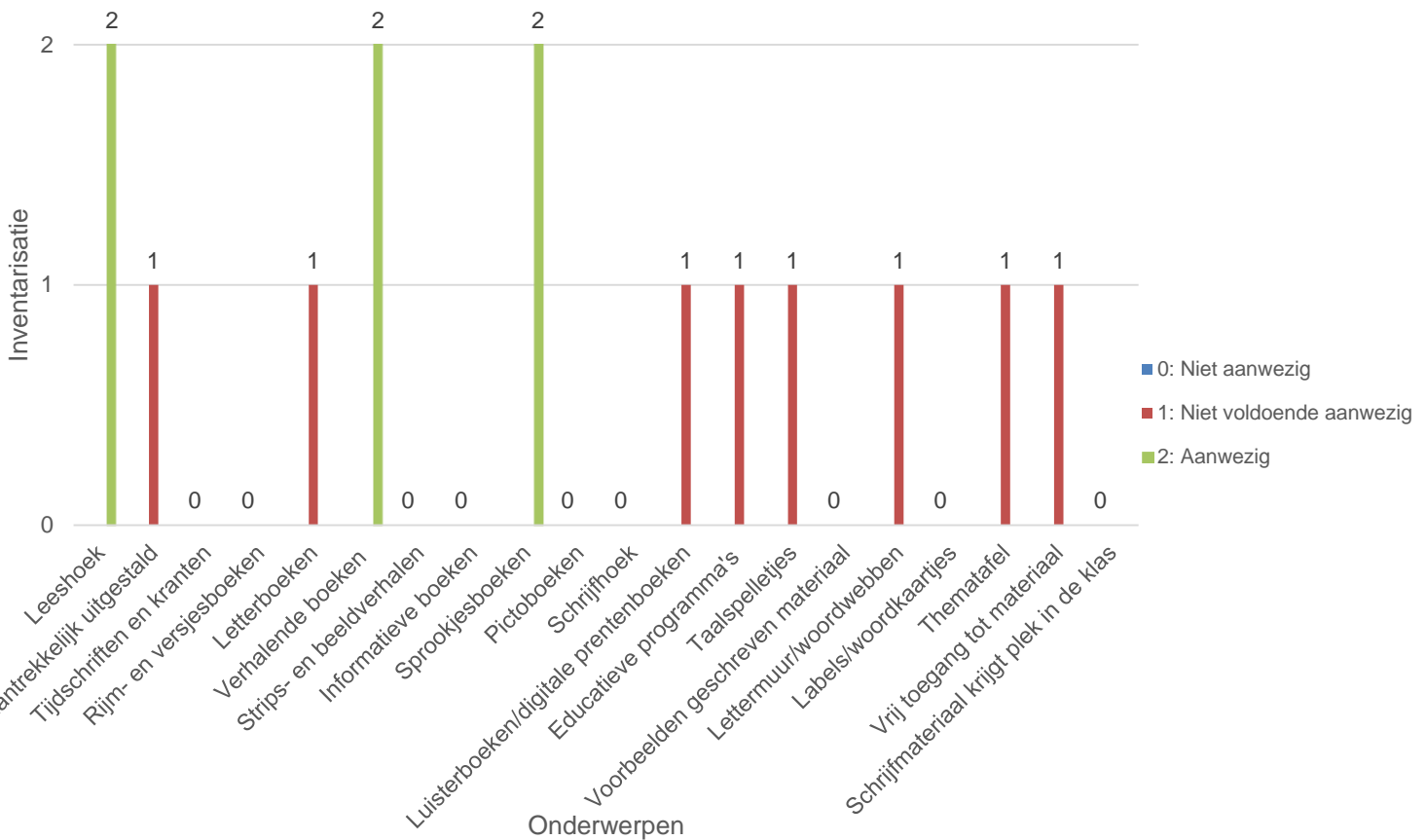
Grafiek 3: Inventarisatie egels

Uitleg resultaten:

- 8 van de 20 onderdelen zijn aanwezig
- 5 van de 20 onderdelen zijn niet voldoende aanwezig
- 7 van de 20 onderdelen zijn niet aanwezig

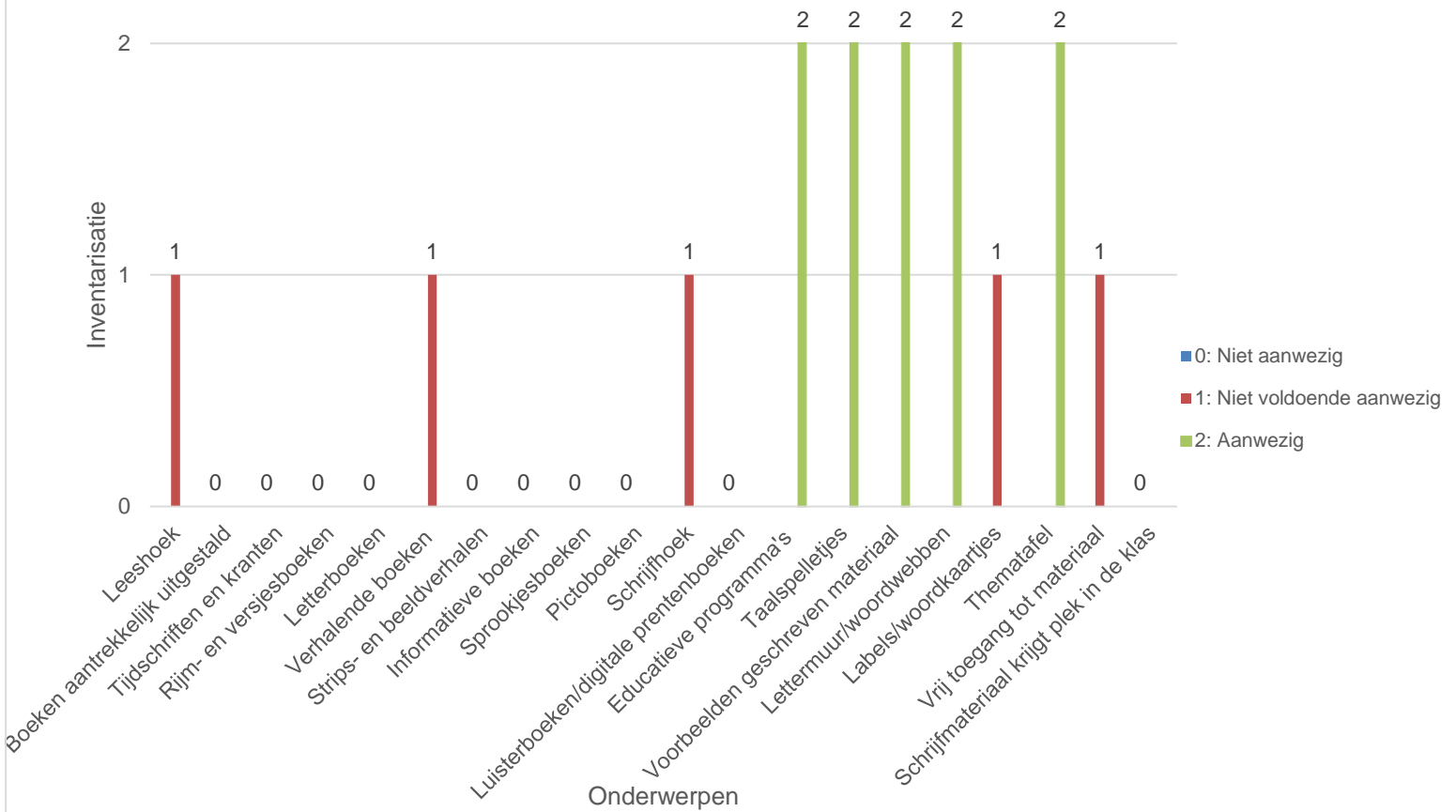
Grafiek 4: Inventarisatie kikkers

Uitleg resultaten:

- 3 van de 20 onderdelen zijn aanwezig
- 8 van de 20 onderdelen zijn niet voldoende aanwezig
- 9 van de 20 onderdelen zijn niet aanwezig

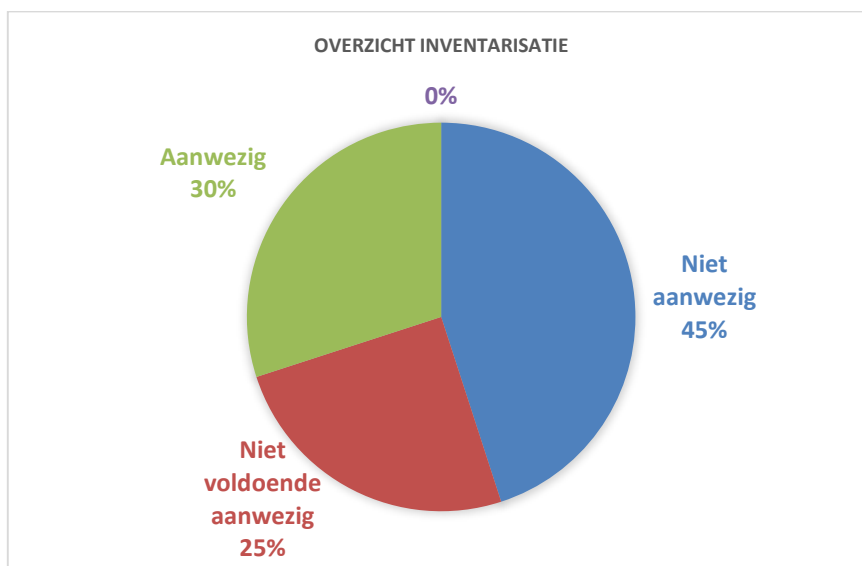
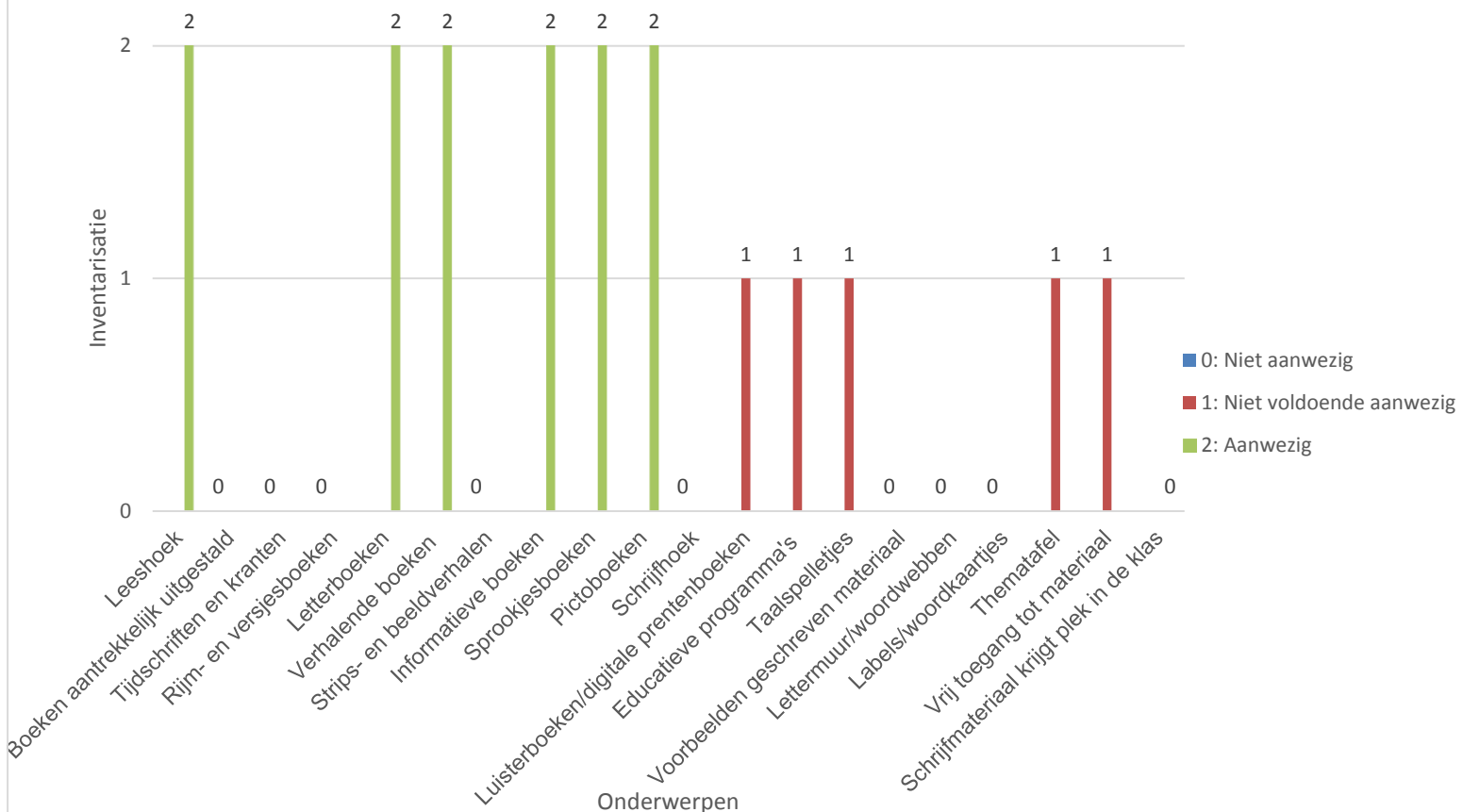
Grafiek 5: Inventarisatie muizen

Uitleg resultaten:

- 5 van de 20 onderdelen zijn aanwezig
- 5 van de 20 onderdelen zijn niet voldoende aanwezig
- 10 van de 20 onderdelen zijn niet aanwezig

Grafiek 6: Inventarisatie schildpadden

Uitleg resultaten:

- 6 van de 20 onderdelen zijn aanwezig
- 5 van de 20 onderdelen zijn niet voldoende aanwezig
- 9 van de 20 onderdelen zijn niet aanwezig

4.2.2 Resultaten vragenlijst

Hieronder zijn de resultaten van de vragenlijsten in grafieken verwerkt. In een grafiek is een overzicht gegeven van alle klassen. Elke grafiek beschrijft een aspect van het onderwijsaanbod die ook terug te vinden is in de vragenlijst. De vragenlijst staat tevens in bijlage 8.3.

In grafiek 7, 8, 9 en 11 wordt er gewerkt met de nummers 0 tot en met 5. Hieronder wordt de uitleg per antwoordmodaliteit gegeven.

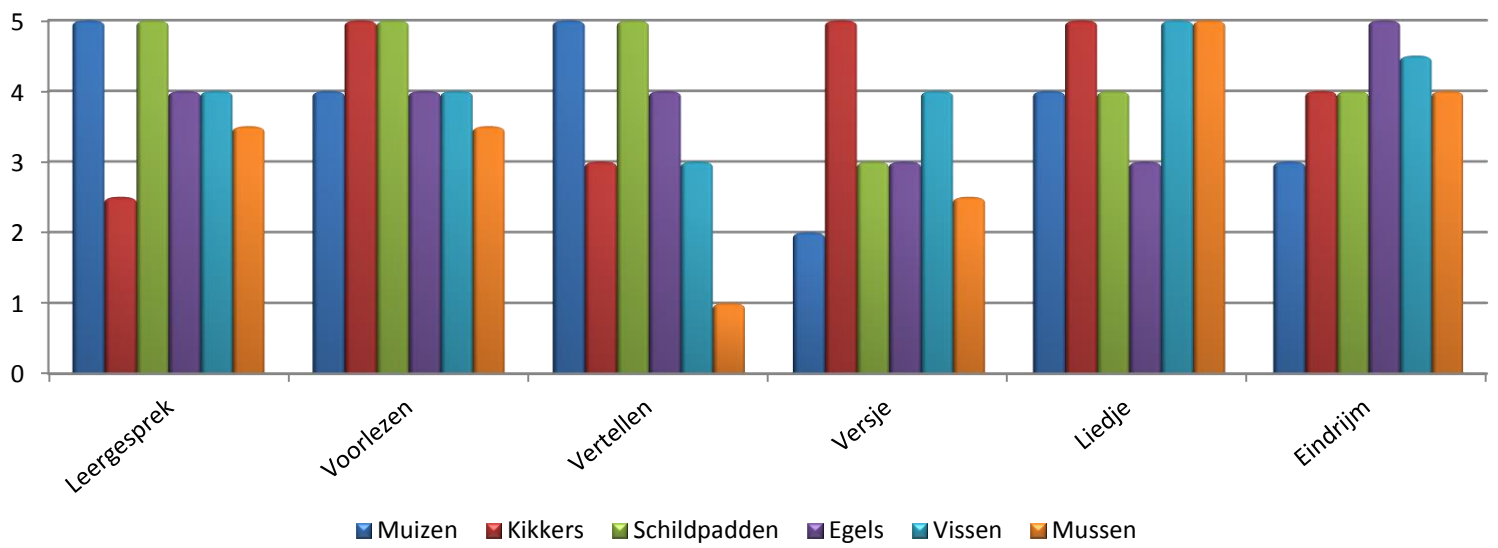
- 0: Geen waarde
- 1: Zelden tot nooit aangeboden
- 2: Maandelijks aangeboden
- 3: Wekelijks aangeboden
- 4: Enkele keren per week aangeboden
- 5: Dagelijks aangeboden

In grafiek 8 en 11 wordt er met halve nummers gewerkt. Dit houdt in dat de leerkracht aangaf een activiteit tussen twee waarden aan te bieden. Hierdoor kan het voorkomen dat een leerkracht tussen enkele keren per week en wekelijks zit en dit zorgt ervoor dat het gemiddelde 4,5 is.

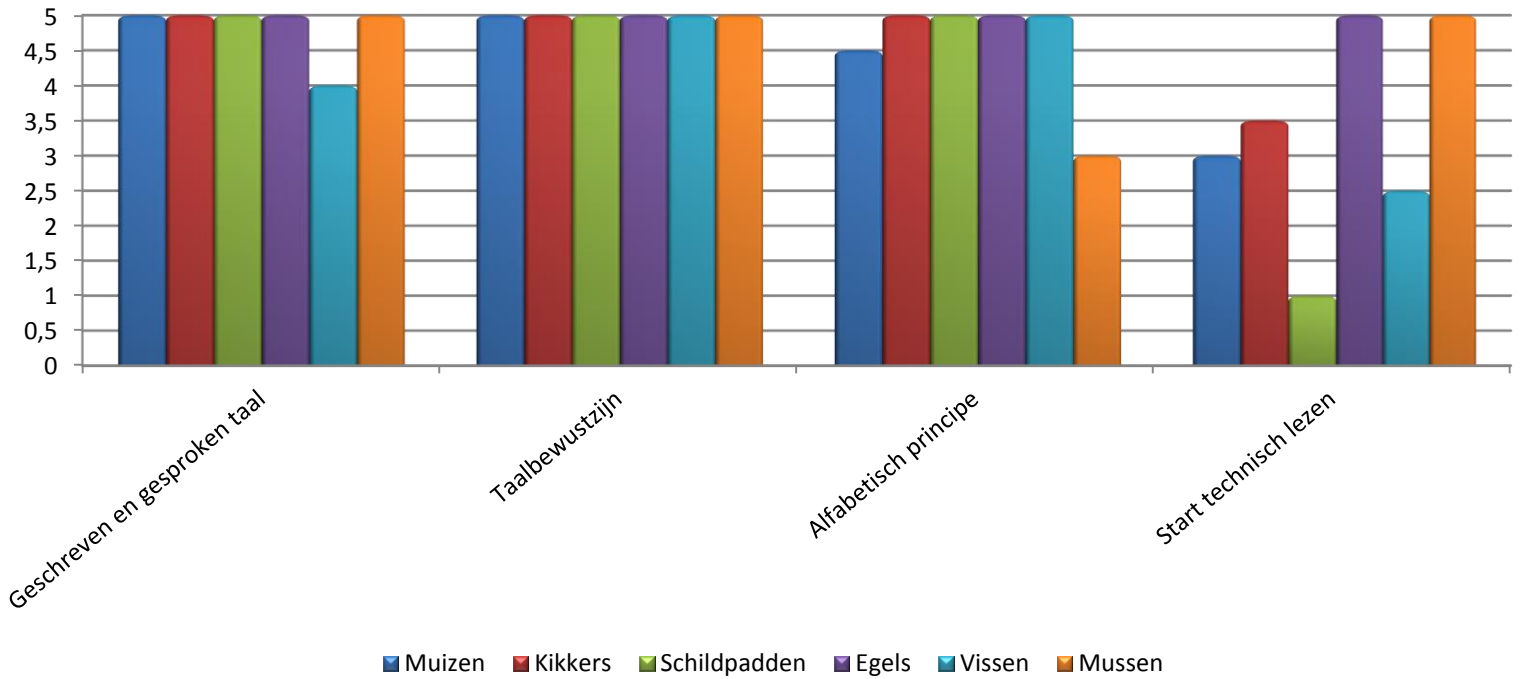
In grafiek 12 staat 0 voor niet aanwezig en 1 voor aanwezig. In grafiek 13 staat 0 voor nee, 1 voor soms en 2 voor ja.

Onderaan de grafieken staan de klassen benoemd met bijhorende kleuren die zijn weergegeven in de vorm van staven. Links van de grafiek staan de antwoordmodaliteiten die hierboven benoemd zijn.

Grafiek 7 'Taalactiviteiten in de klas'

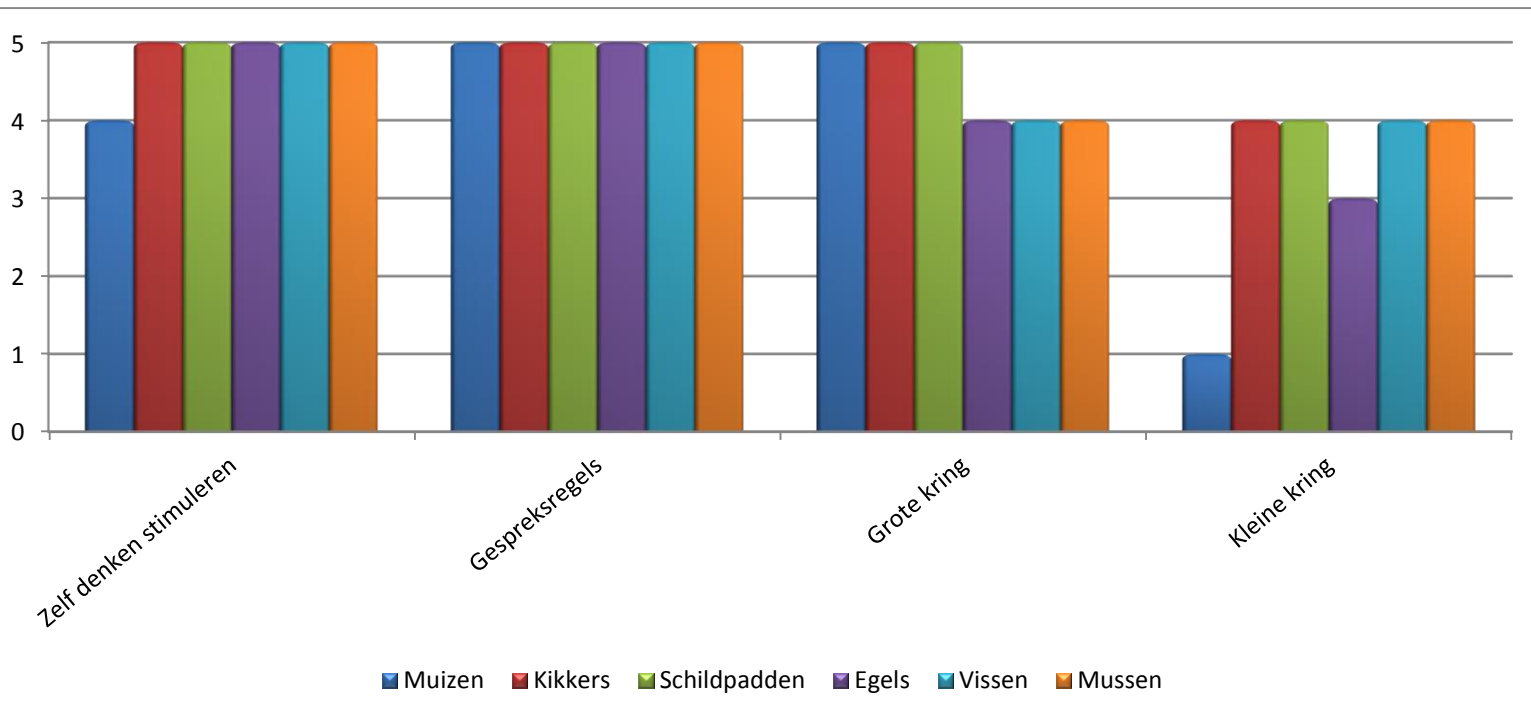

Grafiek 8 'Wat wordt in de klas behandeld'

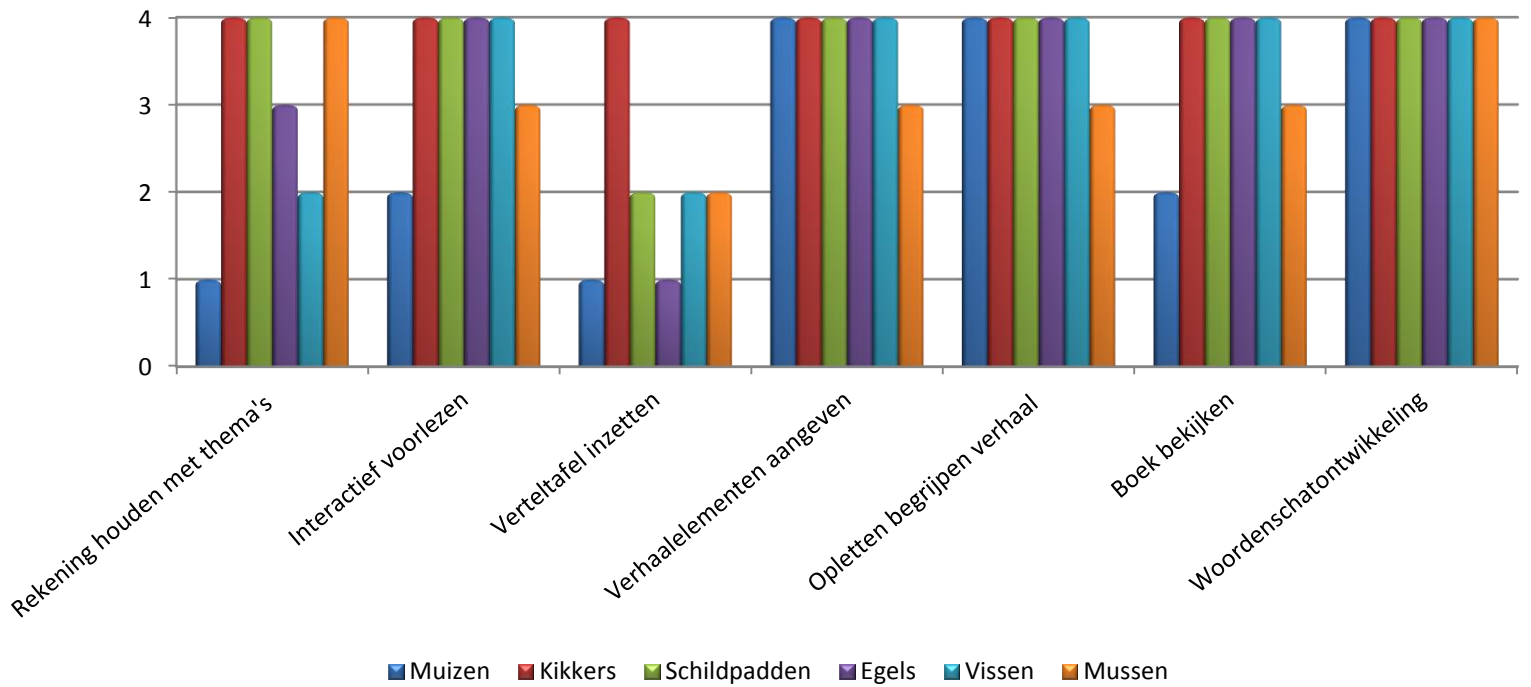

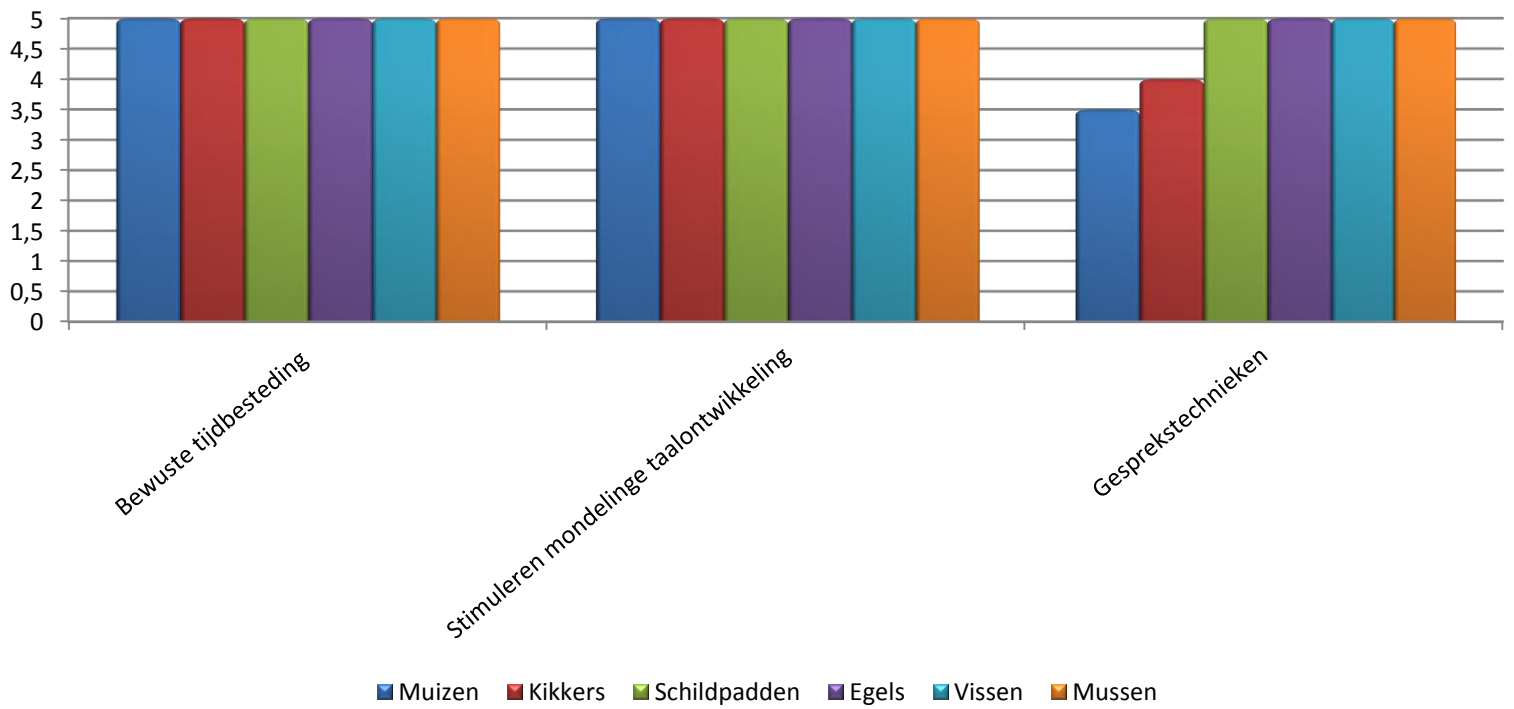
Grafiek 9 'Aanbieding taalactiviteiten'

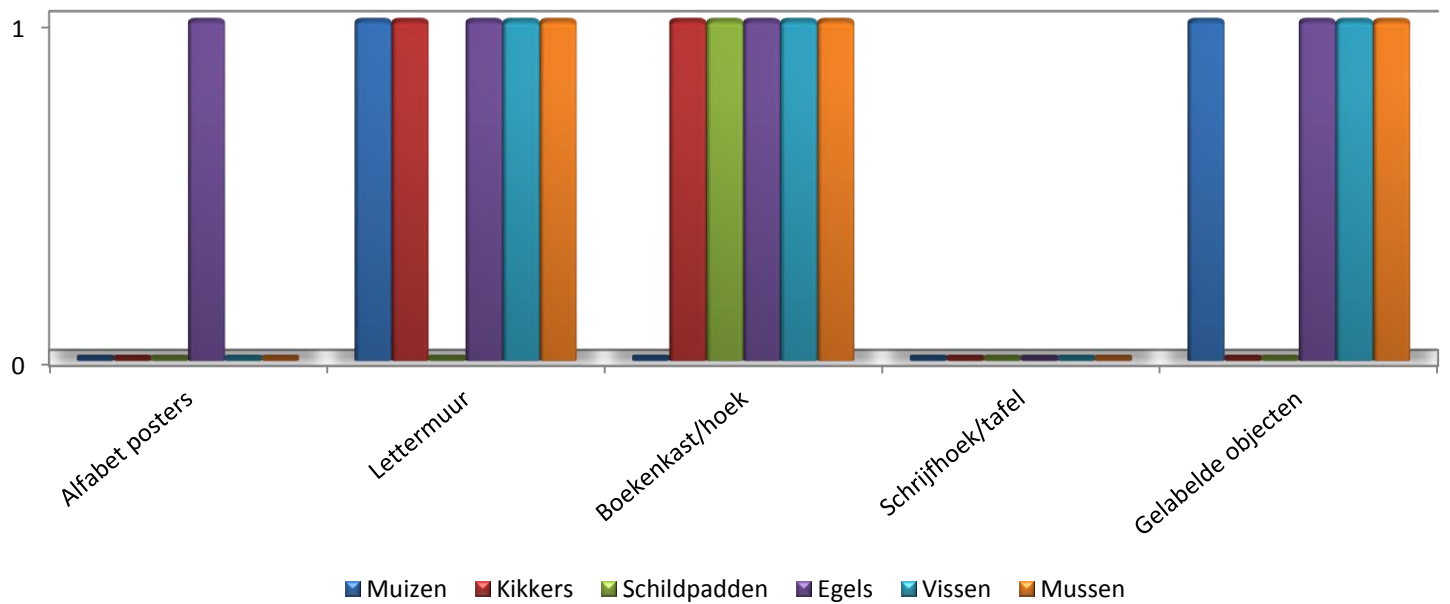
Grafiek 10 'Verdiepingsvragen'

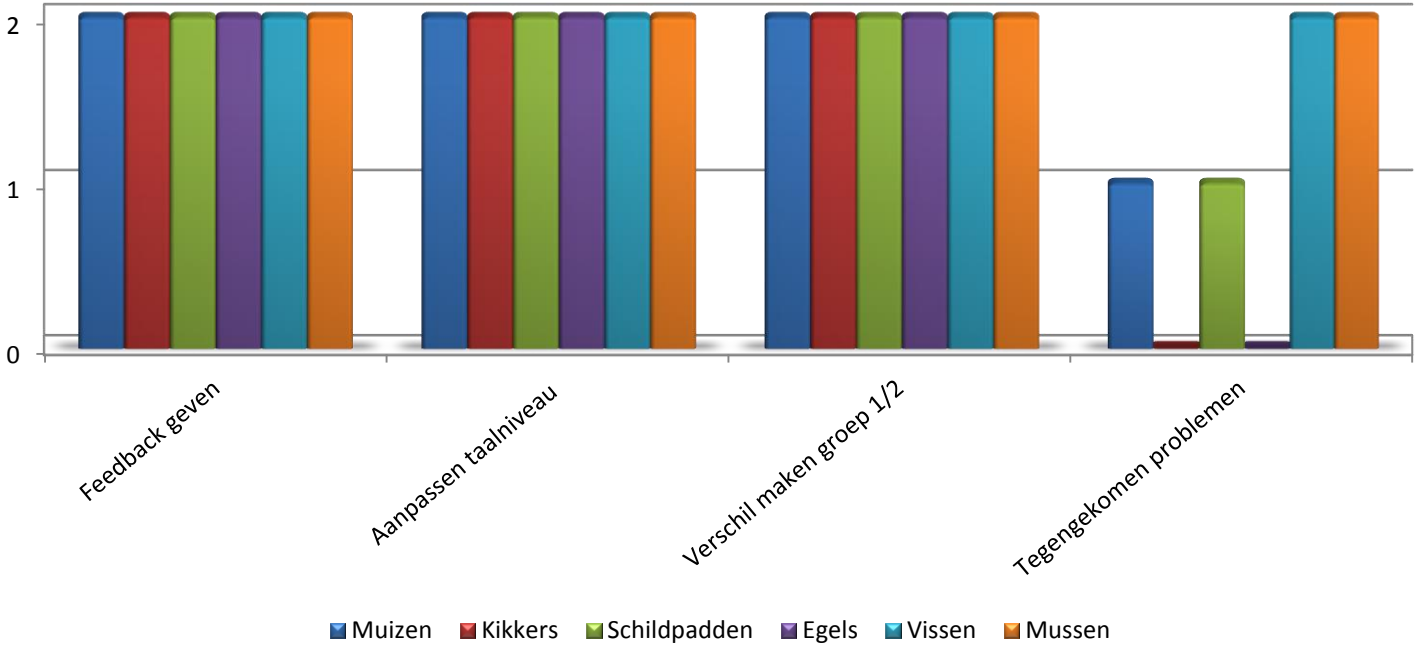
Grafiek 11 'Mondelinge taalontwikkeling'

Grafiek 12 'Inrichting van de klas'

Grafiek 13 'Overige vragen'

4.2.3 Resultaten documentonderzoek

Hieronder staan de resultaten van het documentonderzoek. Hierbij is gekeken naar de methode die de school gebruikt en of de methode aansluit bij de doelen van het voorbereidend technisch lezen. Ook is het groepsplan bekeken, om een beeld te krijgen hoe er wordt gewerkt rondom het voorbereidend technisch lezen.

Methode

In de schoolgids van OBS het Landje staat vermeld dat ze te werk gaan met de methode 'Schrijfdans'. Dit is echter geen taalmethode, maar een methode voor de ontwikkeling van de motoriek van de leerlingen. Tijdens het bezoek aan OBS het Landje en het uitvoeren van het onderzoek, zijn we erachter gekomen dat OBS het Landje de taalmethode 'De Leessleutel' gebruikt. Dit is wel een erkende taalmethode. (*Schrijfdans 2013*)

Hieronder, in tabel 7, staat weergegeven welke doelen van Tule SLO de 'Leessleutel' dekt. Links in de tabel staan de doelen van de methode 'De Leessleutel' met betrekking tot het voorbereidend technisch lezen. Rechts in de tabel staan de tussendoelen van het voorbereidend technisch lezen volgens Tule SLO. Deze tussendoelen zijn afkomstig uit kerndoel 4. Na ieder tussendoel staat tussen haakjes beschreven onder welke categorie het doel valt zoals eerder beschreven is in subparagraaf 3.2.1

Tabel 7 'Doelen vergelijking'

Leessleutel doelen	Vorbereidend technisch lezen doelen Tule SLO
Kinderen kunnen woorden in zinnen onderscheiden	Woorden in zinnen onderscheiden (taalbewustzijn)
Kinderen kunnen onderscheid maken tussen de vorm en de betekenis van woorden	Onderscheid tussen de vorm en betekenis van woorden (taalbewustzijn)
Kinderen kunnen woorden in klankgroepen verdelen zoals bij kinder-wa-gen	Woorden in klankgroepen verdelen (taalbewustzijn)
Kinderen kunnen reageren op en spelen met bepaalde klankpatronen in woorden met behulp van eind- en beginrijm	Reageren op en spelen met bepaalde klankpatronen in woorden; eerst door eindrijm en later met behulp van beginrijm (taalbewustzijn)
Het kind kan een klinker in een woord isoleren	
Kinderen kunnen fonemen als de kleinste klankeenheden in woorden onderscheiden, zoals bij p-e-n	Fonemen als de kleinste klankeenheden in woorden onderscheiden, zoals bij p-e-n (taalbewustzijn)
Het kind weet enkele letters te benoemen	Ontdekken dat woorden zijn opgebouwd uit klanken en dat letters met die klanken corresponderen

	(alfabetisch principe)
	Door de foneem-grafeemkoppeling nieuwe woorden lezen en schrijven (alfabetisch principe)
	Woorden, zoals de eigen naam en namen van voor het kind belangrijke personen/dingen, als globale eenheden lezen en schrijven (relatie tussen gesproken en geschreven taal)

Groepsplan

Het groepsplan dat bekeken is, was nog niet in volledige staat. De leerkrachten van OBS het Landje werken hier hard aan. Het groepsplan is gericht op alle groepen 1/2. Volgens het groepsplan moet in elke groep hetzelfde materiaal aanwezig zijn om activiteiten uit te voeren die beschreven staan in het groepsplan en aansluiten op de kerndoelen met betrekking tot taal. De koppeling van de leeractiviteiten aan de kerndoelen is terug te vinden in bijlage 8.6

4.3 Conclusie deelvraag 3

In deze paragraaf wordt antwoord gegeven op de laatste deelvraag; 'Welk onderwijsaanbod heeft de school?'. Hierbij is gebruik gemaakt van de inventarisatielijst, de vragenlijst en het documentonderzoek. Per onderdeel wordt de conclusie weergegeven.

Inventarisatielijst

De twintig benoemde aspecten die in de grafieken in paragraaf 4.2.1 te zien zijn, horen in een taalrijke leeromgeving aanwezig te zijn. Zoals bij de resultaten te zien is, is veel materiaal niet aanwezig in de groepen op OBS het Landje. Ook is veel materiaal wel aanwezig, maar in onvoldoende staat. Zo hebben wij gezien dat er een boekenkast was in één van de klassen, met maar twee boeken erin.

Hieronder staat een beschrijving per groep van de hoeveelheid materialen die niet aanwezig zijn in de klas. Het overzicht hiervan is terug te lezen in paragraaf 4.2.1, resultaten.

Gemiddeld over alle klassen gezien, is het materiaal met betrekking tot taalonderwijs tussen de 15% en 50% aanwezig.

De conclusie die hieruit getrokken kan worden is dat elke klas materiaal mist. Dit betreft materiaal dat nodig is voor een taalrijke leeromgeving. Ook is te zien dat de klassen erg verschillen op het gebied van de inrichting met betrekking op talig materiaal. Dit betekent dat er geen duidelijke lijn getrokken wordt binnen de groepen 1/2.

Wat opvalt, is dat in geen enkele klas tijdschriften en kranten aanwezig zijn. Ook heeft enkel de schildpadden (zichtbare) pictoboeken in de boekenkast.

Wat niet in de inventarisatielijst is opgenomen, maar wel is opgevallen, is dat de kleuren waarmee de verschillende vakgebieden gelabeld zijn in een klas, verschillen per klas. Zo is taal in de ene groep blauw gelabeld en in een andere groep groen gelabeld.

Vragenlijst

De taalactiviteiten die in de grafieken in paragraaf 4.2.2 weergegeven zijn, behoren uitgevoerd te worden in een groep 1/2. Deze taalactiviteiten dragen bij aan de taalontwikkeling van de leerlingen, zoals is beschreven in paragraaf 3.2.2 en dienen dus regelmatig uitgevoerd te worden.

Hieronder staat een conclusie beschreven over het aanbieden van taalactiviteiten.

De activiteiten die dagelijks en/of enkele keren per week aangeboden worden, staan hieronder per klas beschreven. Zo wordt duidelijk wat het onderwijsaanbod van OBS het Landje in de groepen 1/2 is.

In de klas van de mussen wordt dagelijks en/of enkele keren per week gewerkt met; liedje, eindrijm, geschreven en gesproken taal, taalbewustzijn, start technisch lezen, zelf denken stimuleren, gespreksregels, grote kring, kleine kring, rekening houden met thema's die aansluiten bij de leefwereld, interactief voorlezen, verhaalelementen aangeven, opletten en begrijpen van een verhaal, boek bekijken, woordenschatontwikkeling, bewuste tijdbesteding aan de mondelinge taalontwikkeling, stimuleren van de mondelinge taalontwikkeling, gesprekstechnieken, lettermuur, boekenkast/hoek, gelabelde objecten, feedback geven, aanpassen taalniveau en er wordt verschil gemaakt tussen groep 1 en 2.

Wat er zelden tot nooit in de klas van de mussen behandeld wordt is; vertellen, alfabet poster en schrijfhoek/tafel.

In de klas van de vissen wordt dagelijks en/of enkele keren per week gewerkt met; leergesprek, voorlezen, versje, liedje, eindrijm, geschreven en gesproken taal,

taalbewustzijn, alfabetisch principe, zelf denken stimuleren, gespreksregels, grote kring, kleine kring, interactief voorlezen, verhaalelementen aangeven, opletten en begrijpen verhaal, boek bekijken, woordenschatontwikkeling, bewuste tijdbesteding aan mondelinge taalontwikkeling, stimuleren mondelinge taalontwikkeling, gesprekstechnieken toepassen, lettermuur, boekenhoek/kast, gelabelde objecten, gerichte feedback geven, aanpassen van het taalniveau en verschil maken tussen groep 1 en 2.

Wat er zelden tot nooit in de klas van de vissen behandeld wordt is; start technisch lezen, alfabet poster en schrijfhoek/tafel.

In de klas van de egels wordt dagelijks en/of enkele keren per week gewerkt met; leergesprekken, voorlezen, vertellen, eindrijm, geschreven en gesproken taal, taalbewustzijn, alfabetisch principe, start technisch lezen, stimuleren van het zelf denken, gespreksregels, grote kring, interactief voorlezen, verhaalelementen aangeven, opletten en begrijpen van een verhaal, boek bekijken, woordenschatontwikkeling, bewuste tijdbesteding aan mondelinge taalontwikkeling, stimuleren van de mondelinge taalontwikkeling, gesprekstechnieken toepassen, alfabet poster, lettermuur, boekenkast/hoek, gelabelde objecten, gerichte feedback geven, aanpassen van het taalniveau en er wordt verschil gemaakt tussen groep 1 en 2.

Wat er zelden tot nooit in de klas van de egels behandeld wordt is; verteltafel inzetten en de schrijfhoek/tafel.

In de klas van de kikkers wordt dagelijks en/of enkele keren per week gewerkt met; voorlezen, versjes, liedjes, eindrijm, geschreven en gesproken taal, taalbewustzijn, alfabetisch principe, zelf denken stimuleren, gespreksregels, grote kring, kleine kring, er wordt rekening gehouden met thema's, interactief voorlezen, verteltafel, verhaalelementen aangeven, opletten en het begrijpen van het verhaal, boek bekijken, woordenschatontwikkeling, bewuste tijdbesteding aan mondelinge taalontwikkeling, stimuleren van de mondelinge taalontwikkeling, gesprekstechnieken, lettermuur, boekenkast/hoek, gerichte feedback geven, aanpassen van het taalniveau, verschil maken tussen groep 1 en 2.

Wat er zelden tot nooit in de klas van de kikkers behandeld wordt is; alfabet posters, schrijfhoek/tafel en er zijn geen gelabelde objecten.

In de klas van de muizen wordt dagelijks en/of enkele keren per week gewerkt met; een leergesprek, voorlezen, vertellen, liedjes, geschreven en gesproken taal, taalbewustzijn, alfabetisch principe, het stimuleren van het zelf denken, gespreksregels, de grote kring, het aangeven van verhaalelementen, opletten en het begrijpen van een verhaal, woordenschatontwikkeling, bewuste tijdbesteding aan mondelinge taalontwikkeling, stimulering van de mondelinge taalontwikkeling, verbeterde feedback, werken op niveau, verschil tussen groep 1 en 2.

Wat er zelden tot nooit in de klas van de muizen behandeld wordt is; het werken met de kleine kring, rekening gehouden worden met thema's die aansluiten bij de leefwereld van leerlingen, het inzetten van de verteltafel, alfabetposters, de boekenkast/hoek en de schrijfhoek/schrijftafel.

In de klas van de schildpadden wordt dagelijks en/of enkele keren per week gewerkt met; leergesprek, voorlezen, vertellen, liedje, eindrijm, geschreven en gesproken taal, taalbewustzijn, alfabetisch principe, stimuleren van het zelf denken, gespreksregels, grote kring, kleine kring, rekening houden met thema's, interactief voorlezen, aangeven van verhaal elementen, opletten en het begrijpen van een verhaal, bekijken van een boek, woordenschatontwikkeling, bewuste tijdbesteding aan mondelinge taalontwikkeling, stimuleren van de mondelinge taalontwikkeling, gesprekstechnieken, boekenkast/hoek, gerichte feedback geven, aanpassen van het taalniveau en verschil maken tussen groep 1 en 2.

Wat er zelden tot nooit in de klas van de schildpadden behandeld wordt is; start technisch lezen, alfabet posters, lettermuur, schrijfhoek/tafel en gelabelde objecten.

De conclusie die hieruit wordt getrokken is dat er zeer uiteenlopende verschillen zijn met betrekking tot het aanbieden van taalactiviteiten in de groepen 1/2. Zo wordt er enkel in de egels en mussen intensief aandacht besteed aan het voorbereidend technisch lezen. Dit wil zeggen dat er dagelijks en/of enkele keren per week mee gewerkt wordt. Wat daarnaast opvalt, is dat geen enkele klas een schrijfhoek/tafel heeft. Ook heeft enkel de egels een alfabet poster en de schildpadden heeft als enige klas geen alfabet poster en lettermuur. De kikkers en schildpadden hebben beide geen gelabelde objecten in de klas.

Documentonderzoek

Binnen het documentonderzoek zijn twee onderdelen aan bod gekomen. Dit betreft het methodeonderzoek en het onderzoeken van het groepsplan. Deze twee onderdelen worden hieronder beschreven.

Toen er begonnen werd met het methodeonderzoek is eerst in de schoolgids bekeken welke methode op OBS het Landje gehanteerd wordt met betrekking tot taalonderwijs. In de schoolgids staat vermeld dat 'Schrijfdans' als taalmethode wordt gebruikt. 'Schrijfdans' is echter geen taalmethode, maar een methode voor de motoriek zoals eerder beschreven is in paragraaf 4.2.3. De taalmethode die wel wordt gehanteerd op OBS het Landje, maar niet op de schoolsite en/of in de schoolgids vermeld staat is 'De Leessleutel'.

De doelen van de Leessleutel zijn vergeleken met de tussendoelen van het voorbereidend technisch lezen van Tule SLO. Hieruit kunnen we concluderen dat de Leessleutel de meeste doelen van Tule SLO dekt. Het is namelijk zo dat twee van de acht doelen van Tule SLO niet gedekt worden en zes van de acht doelen wel gedekt worden. De Leessleutel heeft er daarnaast nog een doel tussen staan die niet voorkomt bij de tussendoelen van het voorbereidend technisch lezen op Tule SLO. Deze wordt echter wel in kerndoel 11 beschreven.

Ten slotte is het groepsplan bekeken dat OBS het Landje heeft opgesteld voor alle groepen 1/2. Het groepsplan was tijdens het uitvoeren van het onderzoek nog niet in volledige staat. Volgens het groepsplan moet in elke groep hetzelfde materiaal aanwezig zijn om activiteiten uit te voeren die beschreven staan in het groepsplan en aansluiten op de kerndoelen van Tule SLO. Zoals in de resultaten in paragraaf 4.2.1 duidelijk terug te zien is, is dit niet het geval.

5. Eindconclusie en aanbevelingen

In dit hoofdstuk wordt de eindconclusie gegeven en daarmee antwoord gegeven op de hoofdvraag. Aan de hand van de eindconclusie zijn aanbevelingen opgesteld voor OBS het Landje om hun onderwijsaanbod met betrekking tot taalonderwijs en het voorbereidend technisch lezen te verbeteren.

Nu antwoord is gegeven op de deelvragen, kan de hoofdvraag beantwoord worden. De hoofdvraag luidt als volgt; 'Hoe kan OBS het Landje het onderwijsaanbod beter laten aansluiten op de doelen van het voorbereidend technisch lezen in groep 1/2?'

Om ervoor te zorgen dat in elke klas het onderwijsaanbod beter aangesloten wordt op de doelen van het voorbereidend technisch lezen in groep 1/2, moet OBS het Landje ervoor zorgen dat alle groepen 1/2 hetzelfde materiaal hebben en dezelfde taalactiviteiten uitvoeren. Bij het uitvoeren van de taalactiviteiten is het belangrijk dat hier over alle groepen 1/2 evenveel tijd aan wordt besteed.

Aan het einde van dit hoofdstuk is, in tabel 8 'Aanbevelingen materiaal', per klas weergegeven welke materialen zij nog nodig hebben en wat verbeterd kan worden aan de inrichting van de klas.

De aanbeveling is:

- Zorg ervoor dat in elke klas hetzelfde materiaal aanwezig is.

Onze volgende aanbevelingen hebben te maken met de taalactiviteiten en het aanbod daarvan. Om als school één gezicht te hebben, is het belangrijk dat alle groepen 1/2 hetzelfde taalaanbod hebben en dezelfde taalactiviteiten uitvoeren. Hierbij is het van groot belang dat alle groepen 1/2 evenveel tijd besteden aan het uitvoeren van deze taalactiviteiten. Bij de resultaten in paragraaf 4.2 en de conclusies in paragraaf 4.3, is te zien dat alle groepen 1/2 de meeste taalactiviteiten uitvoeren, maar dat hier onderling grote verschillen zitten. Zoals bijvoorbeeld bij de start van het technisch lezen; er zijn twee groepen die hier actief mee bezig zijn, daar waar er nog een klas is die er nog niet mee is begonnen. De overige groepen hangen hier tussen.

De aanbevelingen zijn:

- Voer dezelfde taalactiviteiten uit.
- Geef elke taalactiviteit evenveel aandacht in elke groep.
- Creëer een schrijfhoek of een vaste tafel, waar leerlingen met schrijfmateriaal aan de slag kunnen.
- Hang naast de lettermuur ook een alfabet poster op in elke klas.
- Label in elke klas de objecten zoals het raam, de muur, de computer, etc.
- Label elk vakgebied, in elke klas, met dezelfde kleur.

De volgende aanbeveling heeft te maken met het documentonderzoek dat is uitgevoerd. Tijdens het documentonderzoek kwam naar voren dat niet duidelijk is aangegeven welke taalmethode wordt gehanteerd in de groepen 1/2 op OBS het Landje. Zo staat in de schoolgids beschreven dat dit 'Schrijfdans' is, terwijl dit niet gezien kan worden als een taalmethode. Tijdens het bezoek zijn we erachter gekomen dat OBS het Landje gebruikt maakt van 'De Leessleutel'. Dit is een bekende taalmethode. Deze taalmethode sluit goed aan op de doelen van het voorbereidend technisch lezen.

De aanbeveling is:

- Vermeld de juiste taalmethode in de schoolgids en op de schoolsite.

De laatste aanbevelingen hebben betrekking op het groepsplan. Tijdens het bezoek was het groepsplan nog niet in volledige staat. De informatie die wel in het groepsplan beschreven staat, correspondeert niet met de resultaten van het onderzoek. Zo staan er activiteiten beschreven in het groepsplan die uitgevoerd moeten worden, maar dit is niet in elke groep terug te zien. Dit heeft ook betrekking op de materialen die worden gehanteerd.

De aanbevelingen zijn:

- Zorg dat het groepsplan zo snel mogelijk volledig is.
- Zorg ervoor dat de acties en materialen die in het groepsplan beschreven staan, daadwerkelijk worden uitgevoerd en gebruikt.
- Bewaak de acties die in het groepsplan beschreven staan.

Tabel 8 'Aanbevelingen materiaal'

Groepen 1/2	Materiaal + inrichting
Mussen	<ul style="list-style-type: none"> - Tijdschriften en kranten - Pictoboeken - Voorbeelden van geschreven materiaal ophangen in de klas - Labels/woordkaartjes
Vissen	<ul style="list-style-type: none"> - Tijdschriften en kranten - Rijm- en versjesboeken - Letterboeken - Strips- en beeldverhalen - Pictoboeken - Schrijfhoek - Schrijfmateriaal een plek in de klas geven
Egels	<ul style="list-style-type: none"> - Boeken aantrekkelijk uitstallen - Tijdschriften en kranten - Rijm- en versjesboeken - Strips- en beeldverhalen - Pictoboeken - Labels/woordkaartjes - Schrijfmateriaal een plek in de klas geven
Kikkers	<ul style="list-style-type: none"> - Tijdschriften en kranten - Rijm- en versjesboeken - Strips- en beeldverhalen - Informatieve boeken - Pictoboeken - Schrijfhoek - Voorbeelden van geschreven materiaal ophangen in de klas - Labels/woordkaartjes - Schrijfmateriaal een plek in de klas geven
Muizen	<ul style="list-style-type: none"> - Boeken aantrekkelijk uitstallen - Tijdschriften en kranten - Rijm- en versjesboeken

	<ul style="list-style-type: none"> - Letterboeken - Strips- en beeldverhalen - Informatieve boeken - Sprookjesboeken - Pictoboeken - Luisterboeken/digitale prentenboeken - Schrijfmateriaal een plek in de klas geven
Schildpadden	<ul style="list-style-type: none"> - Boeken aantrekkelijk uitstallen - Tijdschriften en kranten - Rijm- en versjesboeken - Strips- en beeldverhalen - Schrijfhoek - Voorbeelden van geschreven materiaal ophangen in de klas - Lettermuur/woordwebben - Labels/woordkaartjes - Schrijfmateriaal een plek in de klas geven

6. Vooruitblik

In dit hoofdstuk worden discussiepunten gegeven naar aanleiding van het uitgevoerde onderzoek. Deze discussiepunten zorgen ervoor dat er een eventueel vervolgonderzoek plaats kan vinden.

Voor het in kaart brengen van het onderwijsaanbod van OBS het Landje zijn er vragenlijsten afgenomen waar conclusies uit getrokken zijn. Er is nu duidelijk hoeveel tijd een leerkracht besteed aan een activiteit. Er moet hier rekening gehouden worden met sociaal wenselijk gedrag, zoals beschreven is in subparagraaf 2.2.2. Door middel van gerichte observaties kan nagegaan worden of de activiteiten, zoals ze beschreven staan in de vragenlijst, ook daadwerkelijk in die mate worden uitgevoerd zoals de leerkrachten, tijdens het afnemen van de vragenlijst, hebben aangegeven.

Ook is tijdens het uitvoeren van het documentonderzoek geconcludeerd dat het groepsplan nog niet in volledige staat was. Daarbij is het groepsplan, met betrekking tot taalonderwijs, voor alle groepen 1/2 geschreven. In het groepsplan staat beschreven welk materiaal er in elke klas aanwezig moet zijn. Verder staat beschreven welke activiteiten uitgevoerd moeten worden om aan de kerndoelen te voldoen. Wij hebben geconcludeerd dat er een rijk aanbod van materiaal beschreven staat in het groepsplan, maar dit is niet terug te zien in de groepen 1/2. Wij hebben aanbevelingen gedaan met betrekking tot het onderwijsaanbod omtrent het taalonderwijs. Wanneer OBS het Landje deze aanbevelingen doorvoeren in hun beleid, kan in een eventueel vervolgonderzoek nagegaan worden of het aanbod van materialen daadwerkelijk invloed heeft op het taalniveau van de leerlingen.

De discussiepunten luiden als volgt:

- Voeren de leerkrachten de acties uit, met de daarbij benoemde hoeveelheid tijdsbesteding, zoals zij hebben aangegeven tijdens het afnemen van de vragenlijst?
- Hebben de doorgevoerde aanbevelingen, naar aanleiding van de inventarisatielijst 'materialen in de klas', invloed op het taalniveau en de prestaties van de leerlingen?

7. Evaluatie

In dit hoofdstuk wordt geëvalueerd op het proces van het uitgevoerde onderzoek. Er wordt teruggeblikt op het onderzoeksproces, waarbij beschreven is waar we tevreden en minder tevreden over zijn.

Direct toen het onderzoek begon, was de hoofdvraag duidelijk. Dit is omdat het onderzoek 'OBS het Landje onder de loep', voortkomt uit het project 'Schoolcijfers'. Hierdoor was ook het praktijkprobleem meteen duidelijk, waarna de hoofdvraag gevormd kon worden. Nadat de hoofdvraag gevormd werd, werden de deelvragen vrijwel direct opgesteld. In het begin van het onderzoeksproces bestonden er zes deelvragen. In de loop van het onderzoek zijn we erachter gekomen dat bepaalde deelvragen niet relevant waren voor het onderzoek en/of niet onderzocht konden worden binnen het tijdsbestek van dit onderzoek. Hierdoor zijn er uiteindelijk drie deelvragen ontstaan, die hebben geleid tot het antwoord op de hoofdvraag.

Tijdens het literatuuronderzoek zijn we op zoek gegaan naar de doelen omtrent het voorbereidend technisch lezen voor de groepen 1/2. Deze doelen vallen onder de beginnende geletterdheid, omdat dit hier een onderdeel van is. Hierdoor was het lastig om de precieze doelen van het voorbereidend technisch lezen weer te geven. Daarbij bestond het onderzoek in de beginfase uit twee onderzoeksscholen, waarbij het niet enkel over voorbereidend technisch lezen ging, maar ook het begrijpend lezen aan bod kwam. Doordat de school, die nu buiten beschouwing is gelaten, is afgevallen, konden wij ons beperken tot het voorbereidend technisch lezen. Voor ons is dit in eerste instantie als negatief ervaren, omdat het voorbereidend werk met betrekking tot begrijpend lezen nu niet meer relevant was. Gedurende het onderzoek zijn we dit als positief gaan ervaren, omdat er nu gericht gewerkt kon worden aan één onderwerp.

Uiteraard heeft het onderzoeksrapport een titel en ondertitel gekregen namelijk: "OBS het Landje onder de loep", 'vorbereidend technisch lezen in de groepen 1/2". De titel heeft gedurende het hele verslag een rol gespeeld. Deze kan namelijk negatief overkomen, terwijl dit niet onze bedoeling is. Er is veel feedback gevraagd over de titel, zodat wij de bevestiging kregen dat dit een geschikte titel zou zijn. Uiteindelijk hebben we ervoor gekozen om 'OBS het Landje onder de loep' als titel van het onderzoeksrapport te behouden, omdat wij het taalonderwijs, in de groepen 1/2, op OBS het Landje in kaart hebben gebracht. Als het ware hebben we het onderwijsaanbod, met betrekking tot taal, onder de loep genomen.

Gedurende het verslag is de indeling vaak veranderd. Wij vonden het moeilijk om een geschikte, goed lopende, indeling van het verslag te maken. Iedere week hebben wij intensieve begeleiding gehad van docenten van de Hogeschool Rotterdam. Tijdens het onderzoeksproces is veel geschoven met de inhoud om tot een goed lopend, onderzoeksrapport te komen. Op het laatste moment is inzicht gekomen over hoe het onderzoeksrapport het best vorm gegeven kon worden. Deze indeling was echter totaal anders dan de voorgaande indelingen. De vernieuwde indeling maakt het onderzoeksrapport overzichtelijker, waardoor het prettiger is om te lezen en er meer logica zit in de volgorde.

Ten slotte heeft OBS het Landje veel bijgedragen aan het verloop van het onderzoek. Zo kon het praktijkonderzoek (fase 2) vlot verlopen door de goede medewerking en planning van OBS het Landje. Hierdoor was genoeg tijd voor het uitwerken van de resultaten. Zo hebben wij gerichte aanbevelingen kunnen doen naar aanleiding van het praktijkonderzoek.

8. Bijlagen

8.1 Literatuurlijst

Boeken:

- van der Donk, C., van Lanen, B., *Praktijkonderzoek in de school*. (2^e herz. druk.) Bussum: Coutinho.
- Feldman, R. (2009). *Ontwikkelingspsychologie*. (4^e herz. druk) Pearson Educations.
- Huizenga, H. (2007). *Taal en didactiek. Aanvankelijk en technisch lezen*. Groningen: Wolters-Noordhoff.
- Huizenga, H. (2001). *Taal en didactiek. Taalbeschouwing*. Groningen: Wolters-Noordhoff.
- Leessleutel, De.: *handleiding*. 's-Hertogenbosch: Malmberg.
- Loeve, D., (2006). *Van beginnende geletterdheid tot lezen*. Drunen: DELUBAS Educatieve Uitgeverij.
- Mynck, B. de, Both, D., Visser-Vogel, E. (2013) *Opbrengstgericht leren, meer dan presenteren*. Bussum: Coutinho.
- Oosterheert, J.J., Pontfoort, W. Noordman, A. (1997) *Eigenwijzer lezen en spellen*. Baarn: Bekadidact.
- Paus, H. (2006). *Portaal. Praktische taaldidactiek voor het primair onderwijs*. (2^e herz. druk.) Bussum: Coutinho.
- Struiksmā, A.J.C., van der Leij, A., Vieijra, J.P.M. (2009) *Diagnostiek van technisch lezen en aanvankelijk spellen*. (8^e herz. druk.) Amsterdam: VU uitgeverij.

Internet:	Geraadpleegd op:
www.tule.slo.nl	<ul style="list-style-type: none"> - 10 september 2013 - 11 september 2013 - 16 september 2013 - 24 september 2013 - 25 september 2013 - 2 oktober 2013 - 10 oktober 2013 - 4 november 2013 - 7 november 2013 - 16 december 2013 - 17 december 2013
www.leerlijntaal.nl	<ul style="list-style-type: none"> - 16 september 2013 - 17 september 2013 - 24 september 2013 - 10 oktober 2013 - 7 november 2013
www.expertisecentrumnederlands.nl	<ul style="list-style-type: none"> - 24 september 2013 - 27 september 2013 - 7 november 2013

	<ul style="list-style-type: none"> - 24 november 2013 - 17 december 2013 - 18 december 2013
http://ou.content-e.nl/	<ul style="list-style-type: none"> - 24 september 2013 - 25 september 2013
www.lesintaal.nl	<ul style="list-style-type: none"> - 18 september 2013 - 26 september 2013 - 2 oktober 2013 - 4 oktober 2013 - 20 november 2013 - 24 november 2013 - 17 december 2013 - 18 december 2013
www.malmberg.nl	<ul style="list-style-type: none"> - 20 november 2013 - 18 december 2013
www.spoel.nl	<ul style="list-style-type: none"> - 25 september 2013
www.schrijfdans.nl	<ul style="list-style-type: none"> - 25 september 2013 - 16 december 2013 - 17 december 2013
www.landje.nl	<ul style="list-style-type: none"> - 25 september 2013 - 2 oktober 2013 - 17 december 2013 - 18 december 2013
www.taalvormingentaaldrukken.nl	<ul style="list-style-type: none"> - 25 september 2013
www.schoolcijfers.com	<ul style="list-style-type: none"> - 16 september 2013 - 17 december 2013 - 18 december 2013

8.2 Data-verzamelinstrument inventarisatielijst

		+	±	-	Toelichting
1.	In de klas is een leeshoek met verschillend leesmateriaal aanwezig.				
2.	Boeken zijn op een aantrekkelijke manier uitgesteld.				
3.	In de klas zijn verschillende soorten teksten aanwezig, zoals tijdschriften en kranten.				
4.	De boekencollectie van de klas bevat rijm- en versjes boeken.				
5.	De boekencollectie van de klas bevat letterboeken.				
6.	De boekencollectie van de klas bevat verhalende boeken.				
7.	De boekencollectie van de klas bevat strips- en beeldverhalen.				
8.	De boekencollectie van de klas bevat informatieve boeken.				
9.	De boekencollectie van de klas bevat sprookjesboeken.				
10.	De boekencollectie van de klas bevat pictoboeken.				
11.	In de klas is een schrijfhoek met verschillend stempel- en schrijfmateriaal.				
12.	In de klas worden technische hulpmiddelen (computer, tv, dvd-speler, digitaal schoolbord) ingezet om de taalontwikkeling te stimuleren: luisterboeken/digitale prentenboeken.				
13.	In de klas worden technische hulpmiddelen (computer, tv, dvd-speler, digitaal schoolbord) ingezet om de taalontwikkeling te stimuleren: kijken- en praten over educatieve programma's.				
14.	In de klas worden technische hulpmiddelen (computer, tv, dvd-speler, digitaal schoolbord) ingezet om de taalontwikkeling te stimuleren: taalspelletjes.				
15.	In de klas hangen op ooghoogte voorbeelden van geschreven materiaal.				
16.	In de klas worden de muren gebruikt als hulpmiddel of geheugensteun bij lezen en schrijven (lettermuur, woordwebben).				
17.	In de klas hangen labels/woordkaartjes bij voorwerpen.				
18.	In de klas is een thematafel, met voorwerpen en boeken rond het				

	thema dat centraal staat.				
19.	In de klas hebben de leerlingen vrij toegang tot de lees-, luister- en schrijfmateriaal.				
20.	De schrijfmateriaal van de leerlingen krijgen een plek in de klas.				

8.3 Data-verzamelinstrument vragenlijst

Naar aanleiding van het onderzoek dat loopt over voorbereidend technisch lezen in groep 1/2 op OBS het Landje, hebben wij ervoor gekozen om bij alle leerkrachten uit deze groepen onderstaande vragenlijst af te nemen. Op deze manier kunnen wij in kaart brengen hoe het onderwijsaanbod in de klassen is en wordt duidelijk of dit op elkaar wordt afgestemd. De resultaten worden teruggekoppeld en zullen te vinden zijn in het onderzoeksrapport.

Alvast bedankt.

Naam:	
Tussenvoegsel:	
Achternaam:	
Klas:	

1. Welke taalactiviteiten voer je uit in de klas?	Dagelijks	Enkele keren PW	Wekelijks	Maandelijks	Zelden/Nooit
Leergesprek					
Voorlezen					
Vertellen					
Versje					
Liedje					
Fonologie, eindrijm					
Fonologie, onderscheiden van woorden in zinnen					
Fonologie, verdelen van woorden in klankgroepen					
Fonemen, beginrijm					
Fonemen, verdelen van woorden in fonemen (analyse)					
Fonemen, samenvoegen van fonemen tot woorden (synthese)					

2. Wat behandel je in de klas?	Dagelijks	Enkele keren PW	Wekelijks	Maandelijks	Zelden/Nooit
Geschreven en gesproken taal					
Taalbewustzijn (uitspreken, vast leggen en weer uitspreken)					
Alfabetisch principe (letterklankkoppeling, letterkennis, eigen naam schrijven)					
Start technisch lezen (kennen van 15 letters en het aanvankelijk lezen)					

	Ja	Nee	Soms
Geef je feedback bij taalactiviteiten?			
Pas je het niveau van taalactiviteiten aan op individuele leerlingen?			
Toelichting			

3. Hoe vaak bied je de taalactiviteiten aan?	Dagelijks	Enkele keren PW	Wekelijks	Maandelijks	Zelden/Nooit
Stimuleer je de leerlingen in het zelf denken?					
Heb je gespreksregels voor in de kring?					
Welke gespreksregels?					
Hoe heb je deze duidelijk gemaakt?					
Voer je kringgesprekken met de hele klas?					
Voer je kringgesprekken in kleine groepjes?					
Anders, graag toelichting					

4. Verdiepingsvragen	Ja	Zo vaak mogelijk	Soms	Nee
Houd je met het voorlezen rekening met achtergronden en kenmerken van de leerlingen?				
Lees je interactief voor?				
Zet je extra materiaal in bij het voorlezen of vertellen? (verteltafel)				
Wijs je de kinderen op verhaalelementen? (personen, volgorde verhaal)				
Let je erop dat leerlingen het verhaal begrijpen? (concluderen, voorspellen, naspelen of vertellen)				
Kijk je met leerlingen hoe het boek eruit ziet?				
Besteed je aandacht aan woordenschatontwikkeling?				
Wat doe je aan woordenschatontwikkeling?				

5. Mondelinge taalontwikkeling	Dagelijks	Enkele keren PW	Wekelijks	Maandelijks	Zelden/Nooit
Hoe vaak besteed je bewust tijd aan de mondeling taalontwikkeling?					
Hoe vaak stimuleer je de mondelinge taalontwikkeling?					
Hoe vaak pas je gesprekstechnieken					

toe?					
Welke gesprekstechnieken?					
Hoe pas je deze toe?					

6. Wat heb je in jouw inrichting van de klas gedaan, om taal te stimuleren?	Ja	Nee
Alfabet posters		
Lettermuur		
Boekenkast/hoek		
Schrijfhoek/tafel		
Objecten gelabeld in de klas		
Anders, graag toelichting		

7. De laatste vragen	Ja	Soms	Nee
Maak je verschil tussen groep 1 en 2?			
Loop je zelf ergens tegenaan t.a.v. de taalstimulering?			
Verduidelijking			

8.4 Data-verzamelinstrument inventarisatielijst ingevuld

	Muizen	+	±	-	Toelichting
1.	In de klas is een leeshoek met verschillend leesmateriaal aanwezig.		X		Er is een leeshoek, maar er zijn maar twee boeken gezien.
2.	Boeken zijn op een aantrekkelijke manier uitgesteld.			X	
3.	In de klas zijn verschillende soorten teksten aanwezig, zoals tijdschriften en kranten.			X	
4.	De boekencollectie van de klas bevat rijm- en versjes boeken.			X	
5.	De boekencollectie van de klas bevat letterboeken.			X	
6.	De boekencollectie van de klas bevat verhalende boeken.		X		Het zijn er twee, dus dit is minimaal.
7.	De boekencollectie van de klas bevat strips- en beeldverhalen.			X	
8.	De boekencollectie van de klas bevat informatieve boeken.			X	
9.	De boekencollectie van de klas bevat sprookjesboeken.			X	
10.	De boekencollectie van de klas bevat pictoboeken.			X	
11.	In de klas is een schrijfhoek met verschillend stempel- en schrijfmateriaal.		X		Er is geen hoek, maar wel een beschikbare 'letterdoos.'
12.	In de klas worden technische hulpmiddelen (computer, tv, dvd-speler, digitaal schoolbord) ingezet om de taalontwikkeling te stimuleren: luisterboeken/digitale prentenboeken.			X	
13.	In de klas worden technische hulpmiddelen (computer, tv, dvd-speler, digitaal schoolbord) ingezet om de taalontwikkeling te stimuleren: kijken- en praten over educatieve programma's.	X			
14.	In de klas worden technische hulpmiddelen (computer, tv, dvd-speler, digitaal schoolbord) ingezet om de taalontwikkeling te stimuleren: taalspelletjes.	X			
15.	In de klas hangen op ooghoogte voorbeelden van geschreven materiaal.	X			
16.	In de klas worden de muren gebruikt als hulpmiddel of geheugensteun bij lezen en schrijven (lettermuur, woordwebben).	X			
17.	In de klas hangen labels/woordkaartjes bij voorwerpen.		X		Dit is minimaal (meeneembak, kalender, verkleedkist).
18.	In de klas is een thematafel, met voorwerpen en boeken rond het	X			

	thema dat centraal staat.				
19.	In de klas hebben de leerlingen vrij toegang tot de lees-, luister- en schrijfmateriaal.		X		Dit is beperkt aanwezig, maar de leerlingen kunnen kiezen.
20.	De schrijfmateriaal van de leerlingen krijgen een plek in de klas.			X	

	Mussen	+	±	-	Toelichting
1.	In de klas is een leeshoek met verschillend leesmateriaal aanwezig.		X		Geen hoek, wel materiaal.
2.	Boeken zijn op een aantrekkelijke manier uitgesteld.		X		
3.	In de klas zijn verschillende soorten teksten aanwezig, zoals tijdschriften en kranten.			X	
4.	De boekencollectie van de klas bevat rijm- en versjes boeken.	X			
5.	De boekencollectie van de klas bevat letterboeken.	X			
6.	De boekencollectie van de klas bevat verhalende boeken.	X			
7.	De boekencollectie van de klas bevat strips- en beeldverhalen.	X			
8.	De boekencollectie van de klas bevat informatieve boeken.	X			
9.	De boekencollectie van de klas bevat sprookjesboeken.	X			
10.	De boekencollectie van de klas bevat pictoboeken.			X	
11.	In de klas is een schrijfhoek met verschillend stempel- en schrijfmateriaal.		X		Geen hoek, wel materiaal.
12.	In de klas worden technische hulpmiddelen (computer, tv, dvd-speler, digitaal schoolbord) ingezet om de taalontwikkeling te stimuleren: luisterboeken/digitale prentenboeken.		X		Eén keer in de twee weken.
13.	In de klas worden technische hulpmiddelen (computer, tv, dvd-speler, digitaal schoolbord) ingezet om de taalontwikkeling te stimuleren: kijken- en praten over educatieve programma's.		X		Eén keer in de twee weken.
14.	In de klas worden technische hulpmiddelen (computer, tv, dvd-speler, digitaal schoolbord) ingezet om de taalontwikkeling te stimuleren: taalspelletjes.		X		
15.	In de klas hangen op ooghoogte voorbeelden van geschreven materiaal.			X	
16.	In de klas worden de muren gebruikt als hulpmiddel of geheugensteun bij lezen en schrijven (lettermuur, woordwebben).	X			
17.	In de klas hangen labels/woordkaartjes bij voorwerpen.			X	
18.	In de klas is een thematafel, met voorwerpen en boeken rond het thema dat centraal staat.	X			
19.	In de klas hebben de leerlingen	X			

	vrij toegang tot de lees-, luister- en schrijfmateriaal.				
20.	De schrijfmateriaal van de leerlingen krijgen een plek in de klas.	X			

	Vissen	+	±	-	Toelichting
1.	In de klas is een leeshoek met verschillend leesmateriaal aanwezig.	X			
2.	Boeken zijn op een aantrekkelijke manier uitgesteld.		X		
3.	In de klas zijn verschillende soorten teksten aanwezig, zoals tijdschriften en kranten.			X	
4.	De boekencollectie van de klas bevat rijm- en versjes boeken.			X	
5.	De boekencollectie van de klas bevat letterboeken.			X	
6.	De boekencollectie van de klas bevat verhalende boeken.	X			
7.	De boekencollectie van de klas bevat strips- en beeldverhalen.			X	
8.	De boekencollectie van de klas bevat informatieve boeken.	X			
9.	De boekencollectie van de klas bevat sprookjesboeken.	X			
10.	De boekencollectie van de klas bevat pictoboeken.			X	
11.	In de klas is een schrijfhoek met verschillend stempel- en schrijfmateriaal.			X	
12.	In de klas worden technische hulpmiddelen (computer, tv, dvd-speler, digitaal schoolbord) ingezet om de taalontwikkeling te stimuleren: luisterboeken/digitale prentenboeken.		X		Eén keer in de drie weken.
13.	In de klas worden technische hulpmiddelen (computer, tv, dvd-speler, digitaal schoolbord) ingezet om de taalontwikkeling te stimuleren: kijken- en praten over educatieve programma's.		X		Eén keer in de drie weken.
14.	In de klas worden technische hulpmiddelen (computer, tv, dvd-speler, digitaal schoolbord) ingezet om de taalontwikkeling te stimuleren: taalspelletjes.		X		Beperkt
15.	In de klas hangen op ooghoogte voorbeelden van geschreven materiaal.	X			
16.	In de klas worden de muren gebruikt als hulpmiddel of geheugensteun bij lezen en schrijven (lettermuur, woordwebben).	X			
17.	In de klas hangen labels/woordkaartjes bij voorwerpen.	X			
18.	In de klas is een thematafel, met voorwerpen en boeken rond het thema dat centraal staat.	X			
19.	In de klas hebben de leerlingen		X		

	vrij toegang tot de lees-, luister- en schrijfmateriaal.				
20.	De schrijfmateriaal van de leerlingen krijgen een plek in de klas.			X	

	Egels	+	±	-	Toelichting
1.	In de klas is een leeshoek met verschillend leesmateriaal aanwezig.	X			
2.	Boeken zijn op een aantrekkelijke manier uitgestald.			X	Alles staat door elkaar, het ziet er 'slordig' uit.
3.	In de klas zijn verschillende soorten teksten aanwezig, zoals tijdschriften en kranten.			X	
4.	De boekencollectie van de klas bevat rijm- en versjes boeken.			X	
5.	De boekencollectie van de klas bevat letterboeken.	X			
6.	De boekencollectie van de klas bevat verhalende boeken.	X			
7.	De boekencollectie van de klas bevat strips- en beeldverhalen.			X	
8.	De boekencollectie van de klas bevat informatieve boeken.	X			
9.	De boekencollectie van de klas bevat sprookjesboeken.	X			
10.	De boekencollectie van de klas bevat pictoboeken.			X	
11.	In de klas is een schrijfhoek met verschillend stempel- en schrijfmateriaal.		X		Geen hoek, materiaal is wel aanwezig (kast).
12.	In de klas worden technische hulpmiddelen (computer, tv, dvd-speler, digitaal schoolbord) ingezet om de taalontwikkeling te stimuleren: luisterboeken/digitale prentenboeken.		X		Eén keer in de drie weken.
13.	In de klas worden technische hulpmiddelen (computer, tv, dvd-speler, digitaal schoolbord) ingezet om de taalontwikkeling te stimuleren: kijken- en praten over educatieve programma's.		X		Eén keer in de drie weken.
14.	In de klas worden technische hulpmiddelen (computer, tv, dvd-speler, digitaal schoolbord) ingezet om de taalontwikkeling te stimuleren: taalspelletjes.	X			Tijdens de werkles mogen de leerlingen taalspelletjes doen op de computer.
15.	In de klas hangen op ooghoogte voorbeelden van geschreven materiaal.	X			
16.	In de klas worden de muren gebruikt als hulpmiddel of geheugensteun bij lezen en schrijven (lettermuur, woordwebben).	X			
17.	In de klas hangen labels/woordkaartjes bij voorwerpen.			X	
18.	In de klas is een thematafel, met voorwerpen en boeken rond het thema dat centraal staat.		X		Er is een thematafel, deze bevat echter geen boeken.
19.	In de klas hebben de leerlingen		X		Er is geen koptelefoon bij de computer

	vrij toegang tot de lees-, luister- en schrijfmateriaal.				te zien.
20.	De schrijfmateriaal van de leerlingen krijgen een plek in de klas.			X	

	Schildpadden	+	±	-	Toelichting
1.	In de klas is een leeshoek met verschillend leesmateriaal aanwezig.	X			
2.	Boeken zijn op een aantrekkelijke manier uitgesteld.			X	De boeken liggen in een kist; er is geen overzicht van het assortiment.
3.	In de klas zijn verschillende soorten teksten aanwezig, zoals tijdschriften en kranten.			X	
4.	De boekencollectie van de klas bevat rijm- en versjes boeken.			X	
5.	De boekencollectie van de klas bevat letterboeken.	X			
6.	De boekencollectie van de klas bevat verhalende boeken.	X			
7.	De boekencollectie van de klas bevat strips- en beeldverhalen.			X	
8.	De boekencollectie van de klas bevat informatieve boeken.	X			
9.	De boekencollectie van de klas bevat sprookjesboeken.	X			
10.	De boekencollectie van de klas bevat pictoboeken.	X			
11.	In de klas is een schrijfhoek met verschillend stempel- en schrijfmateriaal.			X	Het materiaal is aanwezig, maar er is geen hoek beschikbaar.
12.	In de klas worden technische hulpmiddelen (computer, tv, dvd-speler, digitaal schoolbord) ingezet om de taalontwikkeling te stimuleren: luisterboeken/digitale prentenboeken.		X		
13.	In de klas worden technische hulpmiddelen (computer, tv, dvd-speler, digitaal schoolbord) ingezet om de taalontwikkeling te stimuleren: kijken- en praten over educatieve programma's.		X		Eén keer in de drie weken.
14.	In de klas worden technische hulpmiddelen (computer, tv, dvd-speler, digitaal schoolbord) ingezet om de taalontwikkeling te stimuleren: taalspelletjes.		X		Eén keer in de drie weken (met behulp van het digibord).
15.	In de klas hangen op ooghoogte voorbeelden van geschreven materiaal.			X	Dit is (nog) niet aanwezig.
16.	In de klas worden de muren gebruikt als hulpmiddel of geheugensteun bij lezen en schrijven (lettermuur, woordwebben).			X	
17.	In de klas hangen labels/woordkaartjes bij voorwerpen.			X	
18.	In de klas is een thematafel, met voorwerpen en boeken rond het thema dat centraal staat.			X	Wel een thematafel, maar geen boeken.
19.	In de klas hebben kinderen vrij		X		Zichtbaar op het planbord.

	toegang tot de lees-, luister- en schrijfmateriaal.				
20.	De schrijfmateriaal van de leerlingen krijgen een plek in de klas.			X	

	Kickers	+	±	-	Toelichting
1.	In de klas is een leeshoek met verschillend leesmateriaal aanwezig.	X			
2.	Boeken zijn op een aantrekkelijke manier uitgesteld.		X		Rommelig
3.	In de klas zijn verschillende soorten teksten aanwezig, zoals tijdschriften en kranten.			X	
4.	De boekencollectie van de klas bevat rijm- en versjes boeken.			X	
5.	De boekencollectie van de klas bevat letterboeken.		X		Geen specifieke letterboeken.
6.	De boekencollectie van de klas bevat verhalende boeken.	X			
7.	De boekencollectie van de klas bevat strips- en beeldverhalen.			X	
8.	De boekencollectie van de klas bevat informatieve boeken.			X	
9.	De boekencollectie van de klas bevat sprookjesboeken.	X			
10.	De boekencollectie van de klas bevat pictoboeken.			X	
11.	In de klas is een schrijfhoek met verschillend stempel- en schrijfmateriaal.			X	Materiaal niet gezien. Mogelijk wel aanwezig, maar niet toereikend. Geen hoek.
12.	In de klas worden technische hulpmiddelen (computer, tv, dvd-speler, digitaal schoolbord) ingezet om de taalontwikkeling te stimuleren: luisterboeken/digitale prentenboeken.		X		
13.	In de klas worden technische hulpmiddelen (computer, tv, dvd-speler, digitaal schoolbord) ingezet om de taalontwikkeling te stimuleren: kijken- en praten over educatieve programma's.		X		Eén keer in de drie weken.
14.	In de klas worden technische hulpmiddelen (computer, tv, dvd-speler, digitaal schoolbord) ingezet om de taalontwikkeling te stimuleren: taalspelletjes.		X		Eén keer in de drie weken (digibord).
15.	In de klas hangen op ooghoogte voorbeelden van geschreven materiaal.			X	
16.	In de klas worden de muren gebruikt als hulpmiddel of geheugensteun bij lezen en schrijven (lettermuur, woordwebben).		X		Geen lettermuur, wel de letter van de week.
17.	In de klas hangen labels/woordkaartjes bij voorwerpen.			X	
18.	In de klas is een thematafel, met voorwerpen en boeken rond het thema dat centraal staat.		X		Miniem; één boek, weinig materiaal.
19.	In de klas hebben de leerlingen		X		Alleen de leeshoek is vermeld op het

	vrij toegang tot de lees-, luister- en schrijfmateriaal.				kiesbord.
20.	De schrijfmateriaal van de leerlingen krijgen een plek in de klas.			X	

8.5 Data-verzamelinstrument vragenlijst ingevuld

Naar aanleiding van het onderzoek dat loopt over voorbereidend technisch lezen in groep 1/2 op OBS het Landje, hebben wij ervoor gekozen om bij alle leerkrachten uit deze groepen onderstaande vragenlijst af te nemen. Op deze manier kunnen wij in kaart brengen hoe het onderwijsaanbod in de klassen is en wordt duidelijk of dit op elkaar wordt afgestemd. De resultaten worden teruggekoppeld en zullen te vinden zijn in het onderzoeksrapport.

Alvast bedankt.

Naam:	I.
Tussenvoegsel:	
Achternaam:	
Klas:	Muizen

8. Welke taalactiviteiten voer je uit in de klas?	Dagelijks	Enkele keren PW	Wekelijks	Maandelijks	Zelden/Nooit
Leergesprek	X				
Voorlezen		X			
Vertellen	X				
Versje				X	
Liedje		X			
Fonologie, eindrijm			X		
Fonologie, onderscheiden van woorden in zinnen			X		
Fonologie, verdelen van woorden in klankgroepen			X		
Fonemen, beginrijm			X		
Fonemen, verdelen van woorden in fonemen (analyse)			X		
Fonemen, samenvoegen van fonemen tot woorden (synthese)			X		

9. Wat behandel je in de klas?	Dagelijks	Enkele keren PW	Wekelijks	Maandelijks	Zelden/Nooit
Geschreven en gesproken taal	X				
Taalbewustzijn (uitspreken, vast leggen en weer uitspreken)	X				
Alfabetisch principe (letterklankkoppeling, letterkennis, eigen naam schrijven)	X	X			
Start technisch lezen (kennen van 15 letters en het aanvankelijk lezen)			X		

	Ja	Nee	Soms
Geef je feedback bij taalactiviteiten?	X		
Pas je het niveau van taalactiviteiten aan op individuele leerlingen?	X		
Toelichting	X		

10. Hoe vaak bied je de taalactiviteiten aan?	Dagelijks	Enkele keren PW	Wekelijks	Maandelijks	Zelden/Nooit
Stimuleer je de leerlingen in het zelf denken?		X			
Heb je gespreksregels voor in de kring?	X				
Welke gespreksregels?	Naar elkaar luisteren				
Hoe heb je deze duidelijk gemaakt?	Herhalen				
Voer je kringgesprekken met de hele klas?	X				
Voer je kringgesprekken in kleine groepjes?					X
Anders, graag toelichting	In mijn pop staat dat ik de kleine kring vaker wil toepassen.				

11. Verdiepingsvragen	Ja	Zo vaak mogelijk	Soms	Nee
Houd je met het voorlezen rekening met achtergronden en kenmerken van de leerlingen?				X
Lees je interactief voor?			X	
Zet je extra materiaal in bij het voorlezen of vertellen? (verteltafel)				X
Wijs je de kinderen op verhaalelementen? (personen, volgorde verhaal)	X			
Let je erop dat leerlingen het verhaal begrijpen? (concluderen, voorspellen, naspelen of vertellen)	X			
Kijk je met leerlingen hoe het boek eruit ziet?			X	
Besteed je aandacht aan woordenschatontwikkeling?	X			
Wat doe je aan woordenschatontwikkeling?	De hele dag door			

12. Mondelinge taalontwikkeling	Dagelijks	Enkele keren PW	Wekelijks	Maandelijks	Zelden/Nooit
Hoe vaak besteed je bewust tijd aan de mondeling taalontwikkeling?	X 2 leerlingen per dag				
Hoe vaak stimuleer je de mondelinge taalontwikkeling?	X				
Hoe vaak pas je gesprekstechnieken		X	X		

toe?					
Welke gesprekstechnieken?	Waar, wanneer, wie > logische volgorde en opbouw van het verhaal.				
Hoe pas je deze toe?	Kringles > scol + filosofie				

13. Wat heb je in jouw inrichting van de klas gedaan, om taal te stimuleren?	Ja	Nee
Alfabet posters		X
Lettermuur	X	
Boekenkast/hoek		X
Schrijfhoek/tafel		X Het is een krat
Objecten gelabeld in de klas	X	
Anders, graag toelichting		

14. De laatste vragen	Ja	Soms	Nee
Maak je verschil tussen groep 1 en 2?	X		
Loop je zelf ergens tegenaan t.a.v. de taalstimulering?		X	
Verduidelijking	Grote verschillen in de niveaus		

Naar aanleiding van het onderzoek dat loopt over voorbereidend technisch lezen in groep 1/2 op OBS het Landje, hebben wij ervoor gekozen om bij alle leerkrachten uit deze groepen onderstaande vragenlijst af te nemen. Op deze manier kunnen wij in kaart brengen hoe het onderwijsaanbod in de klassen is en wordt duidelijk of dit op elkaar wordt afgestemd. De resultaten worden teruggekoppeld en zullen te vinden zijn in het onderzoeksrapport.

Alvast bedankt.

Naam:	W.
Tussenvoegsel:	
Achternaam:	
Klas:	Mussen

15. Welke taalactiviteiten voer je uit in de klas?	Dagelijks	Enkele keren PW	Wekelijks	Maandelijks	Zelden/Nooit
Leergesprek		X	X		
Voorlezen		X	X		
Vertellen					X
Versje			X	X	
Liedje	X				
Fonologie, eindrijm		X			
Fonologie, onderscheiden van woorden in zinnen				X	
Fonologie, verdelen van woorden in klankgroepen			X		
Fonemen, beginrijm					X
Fonemen, verdelen van woorden in fonemen (analyse)		X			
Fonemen, samenvoegen van fonemen tot woorden (synthese)		X			

16. Wat behandel je in de klas?	Dagelijks	Enkele keren PW	Wekelijks	Maandelijks	Zelden/Nooit
Geschreven en gesproken taal	X				
Taalbewustzijn (uitspreken, vast leggen en weer uitspreken)	X				
Alfabetisch principe (letterklankkoppeling, letterkennis, eigen naam schrijven)			X		
Start technisch lezen (kennen van 15 letters en het aanvankelijk lezen)	X				

	Ja	Nee	Soms
Geef je feedback bij taalactiviteiten?	X		
Pas je het niveau van taalactiviteiten aan op individuele leerlingen?	X		
Toelichting	X		

17. Hoe vaak bied je de taalactiviteiten aan?	Dagelijks	Enkele keren PW	Wekelijks	Maandelijks	Zelden/Nooit
Stimuleer je de leerlingen in het zelf denken?	X				
Heb je gespreksregels voor in de kring?	X				
Welke gespreksregels?	Luisteren naar elkaar, niet door elkaar spreken, vinger opsteken. Gezellig zijn is de hoofd klassenregel.				
Hoe heb je deze duidelijk gemaakt?	Twee regels duidelijk gemaakt: Gezellig zijn en luisteren.				
Voer je kringgesprekken met de hele klas?		X			
Voer je kringgesprekken in kleine groepjes?		X			
Anders, graag toelichting					

18. Verdiepingsvragen	Ja	Zo vaak mogelijk	Soms	Nee
Houd je met het voorlezen rekening met achtergronden en kenmerken van de leerlingen?	X			
Lees je interactief voor?		X		
Zet je extra materiaal in bij het voorlezen of vertellen? (verteltafel)			X	
Wijs je de kinderen op verhaalelementen? (personen, volgorde verhaal)		X		
Let je erop dat leerlingen het verhaal begrijpen? (concluderen, voorspellen, naspelen of vertellen)		X		
Kijk je met leerlingen hoe het boek eruit ziet?		X		
Besteed je aandacht aan woordenschatontwikkeling?	X			
Wat doe je aan woordenschatontwikkeling?	Woordweb, plaatjes bij woorden, uitleggen.			

19. Mondelinge taalontwikkeling	Dagelijks	Enkele keren PW	Wekelijks	Maandelijks	Zelden/Nooit
Hoe vaak besteed je bewust tijd aan de mondeling taalontwikkeling?	X				
Hoe vaak stimuleer je de mondelinge taalontwikkeling?	X				
Hoe vaak pas je gesprekstechnieken	X				

toe?					
Welke gesprekstechnieken?	Leergesprek/infokring, kleine kring, individueel, twee leerlingen met elkaar laten spreken.				
Hoe pas je deze toe?					

20. Wat heb je in jouw inrichting van de klas gedaan, om taal te stimuleren?	Ja	Nee
Alfabet posters		X
Lettermuur	X	
Boekenkast/hoek	X	
Schrijfhoek/tafel		X
Objecten gelabeld in de klas	X	
Anders, graag toelichting		

21. De laatste vragen	Ja	Soms	Nee
Maak je verschil tussen groep 1 en 2?	X		
Loop je zelf ergens tegenaan t.a.v. de taalstimulering?	X		
Verduidelijking	Ik heb te weinig tijd om de taal te stimuleren van een Braziliaanse jongen en Ecuadoriaanse jongen in de klas.		

Naar aanleiding van het onderzoek dat loopt over voorbereidend technisch lezen in groep 1/2 op OBS het Landje, hebben wij ervoor gekozen om bij alle leerkrachten uit deze groepen onderstaande vragenlijst af te nemen. Op deze manier kunnen wij in kaart brengen hoe het onderwijsaanbod in de klassen is en wordt duidelijk of dit op elkaar wordt afgestemd. De resultaten worden teruggekoppeld en zullen te vinden zijn in het onderzoeksrapport.

Alvast bedankt.

Naam:	S.
Tussenvoegsel:	
Achternaam:	
Klas:	Vissen

22. Welke taalactiviteiten voer je uit in de klas?	Dagelijks	Enkele keren PW	Wekelijks	Maandelijks	Zelden/Nooit
Leergesprek		X			
Voorlezen		X			
Vertellen			X		
Versje		X			
Liedje	X				
Fonologie, eindrijm	X	X			
Fonologie, onderscheiden van woorden in zinnen				X	
Fonologie, verdelen van woorden in klankgroepen	X				
Fonemen, beginrijm			X	X	
Fonemen, verdelen van woorden in fonemen (analyse)			X		
Fonemen, samenvoegen van fonemen tot woorden (synthese)			X		

23. Wat behandel je in de klas?	Dagelijks	Enkele keren PW	Wekelijks	Maandelijks	Zelden/Nooit
Geschreven en gesproken taal		X			
Taalbewustzijn (uitspreken, vast leggen en weer uitspreken)	X				
Alfabetisch principe (letterklankkoppeling, letterkennis, eigen naam schrijven)	X				
Start technisch lezen (kennen van 15 letters en het aanvankelijk lezen)			X	X	

	Ja	Nee	Soms
Geef je feedback bij taalactiviteiten?	X		
Pas je het niveau van taalactiviteiten aan op individuele leerlingen?	X		
Toelichting			

24. Hoe vaak bied je de taalactiviteiten aan?	Dagelijks	Enkele keren PW	Wekelijks	Maandelijks	Zelden/Nooit
Stimuleer je de leerlingen in het zelf denken?	X				
Heb je gespreksregels voor in de kring?	X				
Welke gespreksregels?	Naar elkaar luisteren				
Hoe heb je deze duidelijk gemaakt?	Non-verbaal				
Voer je kringgesprekken met de hele klas?		X			
Voer je kringgesprekken in kleine groepjes?		X			
Anders, graag toelichting					

25. Verdiepingsvragen	Ja	Zo vaak mogelijk	Soms	Nee
Houd je met het voorlezen rekening met achtergronden en kenmerken van de leerlingen?			X	
Lees je interactief voor?	X			
Zet je extra materiaal in bij het voorlezen of vertellen? (verteltafel)			X	
Wijs je de kinderen op verhaalelementen? (personen, volgorde verhaal)	X			
Let je erop dat leerlingen het verhaal begrijpen? (concluderen, voorspellen, naspelen of vertellen)	X			
Kijk je met leerlingen hoe het boek eruit ziet?	X			
Besteed je aandacht aan woordenschatontwikkeling?	X			
Wat doe je aan woordenschatontwikkeling?	Woordkaarten, woordspin			

26. Mondelinge taalontwikkeling	Dagelijks	Enkele keren PW	Wekelijks	Maandelijks	Zelden/Nooit
Hoe vaak besteed je bewust tijd aan de mondeling taalontwikkeling?	X				
Hoe vaak stimuleer je de mondelinge taalontwikkeling?	X				
Hoe vaak pas je gesprekstechnieken	X				

toe?					
Welke gesprekstechnieken?	Luisteren naar elkaar, kringgesprekken, tweetallen				
Hoe pas je deze toe?	Instructiegroep				

27. Wat heb je in jouw inrichting van de klas gedaan, om taal te stimuleren?	Ja	Nee
Alfabet posters		X
Lettermuur	X	
Boekenkast/hoek	X	
Schrijfhoek/tafel		X
Objecten gelabeld in de klas	X	
Anders, graag toelichting	Namen in plaats van plaatjes op de stoelen	

28. De laatste vragen	Ja	Soms	Nee
Maak je verschil tussen groep 1 en 2?	X		
Loop je zelf ergens tegenaan t.a.v. de taalstimulering?	X		
Verduidelijking	Te weinig en beperkt materiaal		

Naar aanleiding van het onderzoek dat loopt over voorbereidend technisch lezen in groep 1/2 op OBS het Landje, hebben wij ervoor gekozen om bij alle leerkrachten uit deze groepen onderstaande vragenlijst af te nemen. Op deze manier kunnen wij in kaart brengen hoe het onderwijsaanbod in de klassen is en wordt duidelijk of dit op elkaar wordt afgestemd. De resultaten worden teruggekoppeld en zullen te vinden zijn in het onderzoeksrapport.

Alvast bedankt.

Naam:	D.
Tussenvoegsel:	
Achternaam:	
Klas:	Egels

29. Welke taalactiviteiten voer je uit in de klas?	Dagelijks	Enkele keren PW	Wekelijks	Maandelijks	Zelden/Nooit
Leergesprek		X			
Voorlezen		X			
Vertellen		X			
Versje			X		
Liedje			X		
Fonologie, eindrijm	X				
Fonologie, onderscheiden van woorden in zinnen				X	
Fonologie, verdelen van woorden in klankgroepen				X	
Fonemen, beginrijm					X
Fonemen, verdelen van woorden in fonemen (analyse)					X
Fonemen, samenvoegen van fonemen tot woorden (synthese)					X

30. Wat behandel je in de klas?	Dagelijks	Enkele keren PW	Wekelijks	Maandelijks	Zelden/Nooit
Geschreven en gesproken taal	X				
Taalbewustzijn (uitspreken, vast leggen en weer uitspreken)	X				
Alfabetisch principe (letterklankkoppeling, letterkennis, eigen naam schrijven)	X				
Start technisch lezen (kennen van 15 letters en het aanvankelijk lezen)	X				

	Ja	Nee	Soms
Geef je feedback bij taalactiviteiten?	X		
Pas je het niveau van taalactiviteiten aan op individuele leerlingen?	X		
Toelichting	Altijd		

31. Hoe vaak bied je de taalactiviteiten aan?	Dagelijks	Enkele keren PW	Wekelijks	Maandelijks	Zelden/Nooit
Stimuleer je de leerlingen in het zelf denken?	X				
Heb je gespreksregels voor in de kring?	X				
Welke gespreksregels?	Niet door elkaar praten				
Hoe heb je deze duidelijk gemaakt?	Eén keer gezegd, nu maak ik het duidelijk met handgebaren.				
Voer je kringgesprekken met de hele klas?		X			
Voer je kringgesprekken in kleine groepjes?			X		
Anders, graag toelichting					

32. Verdiepingsvragen	Ja	Zo vaak mogelijk	Soms	Nee
Houd je met het voorlezen rekening met achtergronden en kenmerken van de leerlingen?		X		
Lees je interactief voor?	X			
Zet je extra materiaal in bij het voorlezen of vertellen? (verteltafel)				X
Wijs je de kinderen op verhaalelementen? (personen, volgorde verhaal)	X			
Let je erop dat leerlingen het verhaal begrijpen? (concluderen, voorspellen, naspelen of vertellen)	X			
Kijk je met leerlingen hoe het boek eruit ziet?	X			
Besteed je aandacht aan woordenschatontwikkeling?	X			
Wat doe je aan woordenschatontwikkeling?	Stilstaan bij moeilijke woorden/zinnen, makkelijk nalezen, kinderen vragen om de betekenis.			

33. Mondelinge taalontwikkeling	Dagelijks	Enkele keren PW	Wekelijks	Maandelijks	Zelden/Nooit
Hoe vaak besteed je bewust tijd aan de mondeling taalontwikkeling?	X				
Hoe vaak stimuleer je de mondelinge taalontwikkeling?	X				

Hoe vaak pas je gesprekstechnieken toe?	X				
Welke gesprekstechnieken?	Samenvatten, herhalen, doorvragen				
Hoe pas je deze toe?	In de kring en/of individueel				

34. Wat heb je in jouw inrichting van de klas gedaan, om taal te stimuleren?	Ja	Nee
Alfabet posters	X	
Lettermuur	X	
Boekenkast/hoek	X	
Schrijfhoek/tafel		X
Objecten gelabeld in de klas	X	
Anders, graag toelichting	Letterslinger, kinderen mogen ook altijd schrijven.	

35. De laatste vragen	Ja	Soms	Nee
Maak je verschil tussen groep 1 en 2?	X		
Loop je zelf ergens tegenaan t.a.v. de taalstimulering?			X
Verduidelijking	Het verschil is dat groep 1 de eigen naam moet schrijven en mogen meedoen met de activiteiten van groep 2. Groep 2 stimuleer ik op een leuke manier om bezig te zijn met taal. Ze moeten het leuk vinden.		

Naar aanleiding van het onderzoek dat loopt over voorbereidend technisch lezen in groep 1/2 op OBS het Landje, hebben wij ervoor gekozen om bij alle leerkrachten uit deze groepen onderstaande vragenlijst af te nemen. Op deze manier kunnen wij in kaart brengen hoe het onderwijsaanbod in de klassen is en wordt duidelijk of dit op elkaar wordt afgestemd. De resultaten worden teruggekoppeld en zullen te vinden zijn in het onderzoeksrapport.

Alvast bedankt.

Naam:	E.
Tussenvoegsel:	
Achternaam:	
Klas:	Schildpadden

36. Welke taalactiviteiten voer je uit in de klas?	Dagelijks	Enkele keren PW	Wekelijks	Maandelijks	Zelden/Nooit
Leergesprek	X				
Voorlezen	X				
Vertellen	X				
Versje			X		
Liedje		X			
Fonologie, eindrijm		X			
Fonologie, onderscheiden van woorden in zinnen			X		
Fonologie, verdelen van woorden in klankgroepen			X	X	
Fonemen, beginrijm		X			
Fonemen, verdelen van woorden in fonemen (analyse)				X	
Fonemen, samenvoegen van fonemen tot woorden (synthese)				X	

37. Wat behandel je in de klas?	Dagelijks	Enkele keren PW	Wekelijks	Maandelijks	Zelden/Nooit
Geschreven en gesproken taal	X				
Taalbewustzijn (uitspreken, vast leggen en weer uitspreken)	X				
Alfabetisch principe (letterklankkoppeling, letterkennis, eigen naam schrijven)	X				
Start technisch lezen (kennen van 15 letters en het aanvankelijk lezen)					X

	Ja	Nee	Soms
Geef je feedback bij taalactiviteiten?	X		
Pas je het niveau van taalactiviteiten aan op individuele leerlingen?	X		
Toelichting			

38. Hoe vaak bied je de taalactiviteiten aan?	Dagelijks	Enkele keren PW	Wekelijks	Maandelijks	Zelden/Nooit
Stimuleer je de leerlingen in het zelf denken?	X				
Heb je gespreksregels voor in de kring?	X				
Welke gespreksregels?	In de luisterhouding, de aanpak				
Hoe heb je deze duidelijk gemaakt?	Tussendoor, wordt herhaald en het gaat automatisch				
Voer je kringgesprekken met de hele klas?	X				
Voer je kringgesprekken in kleine groepjes?		X			
Anders, graag toelichting					

39. Verdiepingsvragen	Ja	Zo vaak mogelijk	Soms	Nee
Houd je met het voorlezen rekening met achtergronden en kenmerken van de leerlingen?	X			
Lees je interactief voor?	X			
Zet je extra materiaal in bij het voorlezen of vertellen? (verteltafel)			X	
Wijs je de kinderen op verhaalelementen? (personen, volgorde verhaal)	X			
Let je erop dat leerlingen het verhaal begrijpen? (concluderen, voorspellen, naspelen of vertellen)	X			
Kijk je met leerlingen hoe het boek eruit ziet?	X			
Besteed je aandacht aan woordenschatontwikkeling?	X			
Wat doe je aan woordenschatontwikkeling?	Tijdens het voorlezen			

40. Mondelinge taalontwikkeling	Dagelijks	Enkele keren PW	Wekelijks	Maandelijks	Zelden/Nooit
Hoe vaak besteed je bewust tijd aan de mondeling taalontwikkeling?	X				
Hoe vaak stimuleer je de mondelinge taalontwikkeling?	X				
Hoe vaak pas je gesprekstechnieken	X				

toe?					
Welke gesprekstechnieken?	Ik maak grapjes om de leerlingen er bewust van te maken dat ze niet alles letterlijk moeten nemen, maar na moeten denken.				
Hoe pas je deze toe?					

41. Wat heb je in jouw inrichting van de klas gedaan, om taal te stimuleren?	Ja	Nee
Alfabet posters		X
Lettermuur		X
Boekenkast/hoek	X	
Schrijfhoek/tafel		X
Objecten gelabeld in de klas		X
Anders, graag toelichting		

42. De laatste vragen	Ja	Soms	Nee
Maak je verschil tussen groep 1 en 2?	X		
Loop je zelf ergens tegenaan t.a.v. de taalstimulering?		X	
Verduidelijking			

Naar aanleiding van het onderzoek dat loopt over voorbereidend technisch lezen in groep 1/2 op OBS het Landje, hebben wij ervoor gekozen om bij alle leerkrachten uit deze groepen onderstaande vragenlijst af te nemen. Op deze manier kunnen wij in kaart brengen hoe het onderwijsaanbod in de klassen is en wordt duidelijk of dit op elkaar wordt afgestemd. De resultaten worden teruggekoppeld en zullen te vinden zijn in het onderzoeksrapport.

Alvast bedankt.

Naam:	W.
Tussenvoegsel:	
Achternaam:	
Klas:	Kikkers

43. Welke taalactiviteiten voer je uit in de klas?	Dagelijks	Enkele keren PW	Wekelijks	Maandelijks	Zelden/Nooit
Leergesprek			X	X	
Voorlezen	X				
Vertellen			X		
Versje	X				
Liedje	X				
Fonologie, eindrijm	X				
Fonologie, onderscheiden van woorden in zinnen	X				
Fonologie, verdelen van woorden in klankgroepen	X	X			
Fonemen, beginrijm	X	X			
Fonemen, verdelen van woorden in fonemen (analyse)	X				
Fonemen, samenvoegen van fonemen tot woorden (synthese)	X				

44. Wat behandel je in de klas?	Dagelijks	Enkele keren PW	Wekelijks	Maandelijks	Zelden/Nooit
Geschreven en gesproken taal	X				
Taalbewustzijn (uitspreken, vast leggen en weer uitspreken)	X				
Alfabetisch principe (letterklankkoppeling, letterkennis, eigen naam schrijven)	X				
Start technisch lezen (kennen van 15 letters en het aanvankelijk lezen)		X	X		

	Ja	Nee	Soms
Geef je feedback bij taalactiviteiten?	X		
Pas je het niveau van taalactiviteiten aan op individuele leerlingen?	X		
Toelichting	Eigen boekje voorlezen		

45. Hoe vaak bied je de taalactiviteiten aan?	Dagelijks	Enkele keren PW	Wekelijks	Maandelijks	Zelden/Nooit
Stimuleer je de leerlingen in het zelf denken?	X				
Heb je gespreksregels voor in de kring?	X				
Welke gespreksregels?	Naar elkaar luisteren				
Hoe heb je deze duidelijk gemaakt?	Knuistregels > Verwijzen. Ik maak ze non verbaal duidelijk.				
Voer je kringgesprekken met de hele klas?	X				
Voer je kringgesprekken in kleine groepjes?		X			
Anders, graag toelichting					

46. Verdiepingsvragen	Ja	Zo vaak mogelijk	Soms	Nee
Houd je met het voorlezen rekening met achtergronden en kenmerken van de leerlingen?	X			
Lees je interactief voor?	X			
Zet je extra materiaal in bij het voorlezen of vertellen? (verteltafel)	X			
Wijs je de kinderen op verhaalelementen? (personen, volgorde verhaal)	X			
Let je erop dat leerlingen het verhaal begrijpen? (concluderen, voorspellen, naspelen of vertellen)	X			
Kijk je met leerlingen hoe het boek eruit ziet?	X			
Besteed je aandacht aan woordenschatontwikkeling?	X			
Wat doe je aan woordenschatontwikkeling?	Van te voren woorden bespreken (in de vorm van toneelstuk/zeggen > de juf legt uit)			

47. Mondelinge taalontwikkeling	Dagelijks	Enkele keren PW	Wekelijks	Maandelijks	Zelden/Nooit
Hoe vaak besteed je bewust tijd aan de mondeling taalontwikkeling?	X				
Hoe vaak stimuleer je de mondelinge taalontwikkeling?	X				
Hoe vaak pas je		X			

gesprekstechnieken toe?					
Welke gesprekstechnieken?	Samenvatten, navertellen, met elkaar overleggen				
Hoe pas je deze toe?	Met poppen bijvoorbeeld in tweetallen of groepjes				

48. Wat heb je in jouw inrichting van de klas gedaan, om taal te stimuleren?	Ja	Nee
Alfabet posters		X
Lettermuur	X	
Boekenkast/hoek	X	
Schrijfhoek/tafel		X
Objecten gelabeld in de klas		X
Anders, graag toelichting	Werkjes ophangen > verteltekeningen	

49. De laatste vragen	Ja	Soms	Nee
Maak je verschil tussen groep 1 en 2?	X		
Loop je zelf ergens tegenaan t.a.v. de taalstimulering?			X
Verduidelijking			

8.6 Koppeling kerndoelen aan leeractiviteiten

Taalplan: Kerndoelen	Taalplan: Activiteiten
<p>Kerndoel 1: De leerlingen leren informatie te verwerken uit gesproken taal. Ze leren tevens die informatie, mondeling of schriftelijk, gestructureerd weer te geven.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Luisteren naar liedjes en versjes op cd. • Koekeloere (school-tv) kijken. • Filmpjes bekijken op internet. • Naar elkaar luisteren en elkaar vragen stellen. • Luisteren naar het voorlezen. • Luisteropdrachten in de weektaak (b.v. luistervink). • Boekbespreking. • Drama (naspelen van een verhaal). • Voorspellen (b.v. een verhaal n.a.v. de voorkant van een boek). • Gesprekken in de grote en kleine kring. • Gesprekken in speel- werktijd. • Gedragsaanwijzingen opvolgen. • Instructie opvolgen. • Nabespreken werkles/weektaak. • Ingaan op de inhoud van liedjes en versjes. • Boekjes tekenen. • Klassenkrant. • Informatieve poster .
<p>Kerndoel 2: De leerlingen leren zich naar vorm en inhoud uit te drukken bij het geven en vragen van informatie, het uitbrengen van verslag, het geven van uitleg, het instrueren en bij het discussiëren.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Alledaagse communicatiehandelingen. • 's Ochtends en 's middags groeten (met hand geven). • Bedanken. • Gericht vragen om hulp (b.v. bij het strikken van de veters). • Open kringgesprek. • Verslag uitbrengen (b.v. na de keuzemiddag). • Navertellen van verhaal of gebeurtenis. • Voorspellen (waar een boek over gaat).
<p>Kerndoel 3: De leerlingen leren informatie te beoordelen in discussies en in een gesprek dat informatief of opiniërend van karakter is en leren met argumenten te reageren.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Filosofielessen. • Lessen uit 'kinderen en hun sociale talenten'.

	<ul style="list-style-type: none"> • Weekendkring. • Informatief kringgesprek n.a.v. thema. • Ruzies uitspreken/ bespreken. • Bespreken van de school-tv-uitzending. • Bespreken van een bezoek aan de bieb/ een schoolreisje/ een museumbezoek.
<p>Kerdoel 4: De leerlingen leren informatie te achterhalen in informatieve en instructieve teksten, waaronder schema's, tabellen en digitale bronnen.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Vragen beantwoorden n.a.v. een voorleesboek. • Aan de hand van omslag verhaal voorspellen begrippen als kافت, rug, van links naar rechts en bladzijden bespreken. • Prenten uit boeken bespreken. • Een recept opvolgen. • Spullen van huis meenemen m.b.t. het thema. • Gebruiksaanwijzing, bijv. verf instructieposter met de groep maken. • Zoeken op internet naar plaatjes.
<p>Kerdoel 5: De leerlingen leren naar inhoud en vorm teksten te schrijven met verschillende functies, zoals: Informeren, instrueren, overtuigen of plezier verschaffen.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Schrijven van briefjes aan elkaar of aan de juf/meester. • Maken van diverse lijstjes. • Maken van kaarten. • Naam ergens opschrijven. • Menukaarten, recepten, prijslijsten (restaurant, postkantoor). • Woordkaartjes bij de letter van de week. • Wordspin. • Gebruiksaanwijzing, bijv. verf instructieposter. • Stempelen, naleggen en/of schrijven van themawoorden.
<p>Kerdoel 6: De leerlingen leren informatie en meningen te ordenen bij het lezen van school- en studieteksten en andere instructieve teksten, en bij systematisch geordende bronnen, waaronder digitale bronnen.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Ontwikkelingsmaterialen: rubriceren (beroepen, ruimtes, seizoenen, groeien), volgorde van tijd (oorzaak en gevolg, eerst dit dan dat), mini-loco. • Concreet materiaal, opdrachtspelletjes. • Verhaal na laten vertellen (boek,

	<p>prentenboek).</p> <ul style="list-style-type: none"> • Laten vertellen over gebeurtenissen (uitstapje, keuzemiddag, na conflict) en eigen ervaringen. • Bekijken informatieve filmpjes op de computer.
<p>Kerdoel 7: De leerlingen leren informatie en meningen te vergelijken en te beoordelen in verschillende teksten.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Verschillende informatieve boeken behorende bij het thema. • Variëren in genre en vergelijken van het boek van de week (prentenboek, voorleesboek, informatieve boeken). • Bespreken van verschillende genres tekst. • Eigen prentenboeken maken en voorlezen. • Kringverhalen vertellen (waarbij iedereen een stukje van het verhaal verzint) en opmerken dat verschillende personen verschillende soorten verhalen bedenken. • Bovenbouwleerlingen eigen geschreven teksten laten voorlezen. • Filosoferen n.a.v. teksten. • Lessen uit 'Kinderen en hun sociale talenten'.
<p>Kerdoel 8: De leerlingen leren informatie en meningen te ordenen bij het schrijven van een brief, een verslag, een formulier of een werkstuk. Zij besteden daarbij aandacht aan zinsbouw, correcte spelling, een leesbaar handschrift, bladspiegel, eventueel beeldende elementen en kleur.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Boekje maken n.a.v. een verhaal of thema. • Platen van een verhaal in de goede volgorde leggen. • Tijdens alle activiteiten wordt aandacht besteed aan correcte zinsbouw en uitspraak. • Brieven schrijven met de klas aan buitenstaanders. • Muurkrant maken.
<p>Kerdoel 9: De leerlingen krijgen plezier in het lezen en schrijven van voor hen bestemde verhalen, gedichten en informatieve teksten.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Activiteiten rond het boek van de week. • Zelf lezen in de boekenhoek. • Zelf lezen van digitaal prentenboek. • Kennismaken met verschillende genres. • Voorlezen aan andere leerlingen. • Luisteren naar (prenten-)boeken en

	<p>verhalen.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Naspelen boeken. • Huishoek inrichten n.a.v. boek. • Eigen prentenboek maken n.a.v. echt prentenboek. • Knutselopdrachten n.a.v. verhaal: schilderen, tekenen etc. • Letterkist; zelfstandig met letters en accessoires experimenteren. • Thematafel inrichten met boeken. • Boekbespreking/ boekpromotie.
<p>Kerdoel 10: De leerlingen leren bij de doelen onder 'mondeling taalonderwijs' en 'schriftelijk taalonderwijs' strategieën te herkennen, te verwoorden, te gebruiken en te beoordelen.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Keuzemiddag nabespreken. • Werk, werkles, gang van zaken met elkaar (na) bespreken (hoe ging het? doel bereikt?). • Conflicten nabespreken. • Filosofie; leren verwoorden van zinnen/verhalen. • Kinderen en hun sociale talenten; leren verwoorden van hun emoties en die van anderen. • Kringgesprekken. • Weektaak voor- en nabespreken.
<p>Kerdoel 11: De leerlingen leren een aantal taalkundige principes en regels.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Letter van de week: bijv. samen woorden bedenken, tekening met de letter, beeldbril, letterbril, letters knippen. • Lettermuur: zoek de letter van de week, zelf woorden maken, letterkist. • Taalklankwerkjes uit de kast (ontwikkelingswerkjes). • Auditieve oefeningen: woorden klappen, juf spelt woord, kinderen raden welk woord het is. • Rijmen, losse woorden, herkennen van eindrijm. • Letters benoemen. • Taalspelletjes doen met de woordspin/het woordveld.
<p>Kerdoel 12: De leerlingen verwerven een adequate woordenschat en strategieën voor het begrijpen van voor hen onbekende woorden. Onder 'woordenschat' vallen ook begrippen die het leerlingen mogelijk maken</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Lettermuur. • Letter van de week: kinderen nemen materiaal mee met betrekking tot deze letter.

---

over de taal te denken en te spreken.

- Voorlezen: wat is de betekenis van woorden in een context.
- Aan elkaar voorlezen, bijvoorbeeld in de leeshoek.
- Weekendkring, wat heb je gedaan in het weekend (reproducen).
- Vertelkring: actuele gebeurtenissen met elkaar delen, op elkaar reageren.
- RT. Bijvoorbeeld 'Knoop het in je oren', 'Laat wat van je horen', voor zwakke leerlingen.
- Boek van de week.
- Thematafel.
- Klassenkrant.